

Aralık 2021

ASBÜ-KÜTÜPHANE Kitap

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen panelin kitaplaştırılmış pdf haline ["https://kutuphane.asbu.edu.tr/tr/panel-sempozyum-soylesi"](https://kutuphane.asbu.edu.tr/tr/panel-sempozyum-soylesi) adresinden ulaşabilirsiniz

BİR YAZAR MABİD ALİ AL-JARHİ BİR KİTAP ECONOMIC ANALYSIS AN ISLAMIC PERSPECTIVE-1

ASBÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından her ay düzenlenecek olan "Bir kitap, bir yazar" söyleşilerinin ilki kütüphane binasında gerçekleştirildi.

Kasım Ayı'nın ilk haftasında gerçekleştirilen söyleşiye ASBÜ Yayınları yönetim kurulu üyesi ve yabancı diller yüksek okulu dekanı Prof. Dr. İsmail Çakır, ASBÜ Genel Sekreteri Saim Durmuş ve konu ile ilgilenen üniversite mensupları katıldı.

Söyleşinin takdim konuşmasında Prof. Dr. İsmail Çakır, "ASBÜ Yayınları", nitelikli ve derinlikli bir kitap ile okuyucu-

suyla buluştu. Kütüphanemiz sadece kitap temin edilen yer olmakla kalmayıp, buna benzer etkinlikler yapmak suretiyle üniversitemize katkıda bulunacaktır" dedi.

Söyleşiyi Dr. Tefik Azrak yönetti. İngilizce yapılan söyleşinin sonunda Burak Çıkıryel konuşmaları İngilizce bilmeyenlerin için Türkçe olarak özetledi.

Söyleşi sonunda dinleyicilere hocanın kitabı hediye edildi. İsteyenler için Prof. Dr. Mabid Ali Al-Jarhi kitabını imzaladı. İmza için bekleyenler bir yandan çaylarını yudumlarken bir yandan da söyleşiyi değerlendirdi.

ASBÜ Mahkumlara Işık Oluyor

Cezaevinde yatan bir mahkum, psikoloji tahsili yaptığını söyleyerek üniversitemizden alanı ile ilgili olarak kitap talep etmiş, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Prof. Dr. Hakan Türkçapar'ın iki kitabı ile birlikte bağış kitaplardan oluşan bir paketi kendisine göndermiştir.

İşlediği bir suçtan dolayı cezasını çekmek üzere hapisanede bulunan bir mahkum, psikoloji tahsiline devam ettiğini belirterek üniversitemizden kitap talebinde bulunmuştur.

Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Prof. Dr. Hakan Türkçapar'a ait iki kitap ile birlikte bağış olarak gelen kitapdan kendisine göndererek tahsilne yardımcı olmaya çalıştı.

Kütüphane ve Dokümantas-

yon Daire Başkanlığı sadece öğrenci ve akademisyenlere kitap tedarik etmek ile yetinmeyip bir takım sosyal ve kültürel faaliyetler de yürütüyor. Bağış yoluyla gelen kitapların akademik olmayanları ve daha önce bir nüshası kütüphanede bulunanları, halk kütüphanelerine, okul kütüphanelerine ve cezaevlerine gönderiyor.

Kütüphane Daire Başkanlığı daha önce de yine bir mahkuma

ve iki okulun kütüphanesine kitap göndermiş okuma hevesinde olanlara ışık olmaya çalışmıştır.

Adında "Sosyal" kavramı olan Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinin bir birimi olan Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı sosyal sorumluluk projeleri üretmeyi de bir görev itihaz etmektedir. Bu konuda öğrencilerin de desteğini beklemektedir.

Ece Deniz Günay, İstanbul doğdu. İlk tahsilini Feyziye Mektepleri Vakfı Nişantaşı Işık İlkokulunda yaptı. G.G. İtalyan Lisesi'ni ikincilikle bitirdi. Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni ikincilikle tamamladı. Akademik başarısından ötürü Vehbi Koç Onur listesine girdi. Freshman Scholars Program'ı çerçevesinde Massachusetts Institute of Technology (MIT)'e akademik ziyarette bulundu. Günay, ikinci lisans eğitimini de Anadolu Üniversitesi İktisat Bölümü'nde tamamladı. Yüksek lisans eğitimini University of Cambridge'de, aynı yıl kitap olarak da basılan "Less Favourable Treatment Under Article III of the GATT" adlı teziyle tamamladı. Doktorasını Galatasaray Üniversitesi'nde "Sermaye Piyasası Hukuku'nda Örtülü Kazanç Aktarımı ve Türk Ticaret Kanunu Açısından Değerlendirilmesi" teziyle tamamladı. Doktora için University of Cambridge bünyesindeki Lauterpacht Center'da ziyaretçi akademisyen olarak da bulundu.

Halen, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Ana Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmekte olup, ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde çeşitli makaleleri bulunmaktadır.

BAŞLARKEN

ASBÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı olarak bundan böyle iki ayda bir kitap dergisi çıkaracağız. Dergimizin boyutu matbaacıların "Tabloid" dedikleri ebatta olacak. Dergimiz öncelikle dijital, basma imkanı bulabilirsek de kâğıt baskılı olarak sizlere ulaşacak.

Neden böyle bir işe giriştiğimizi soracak olursanız, size şu gerekçeleri sayarız.

Her şeyden önce, ASBÜ koca bir eğitim camiâsı haline gelmiş durumda. Bu yüzden kütüphane olarak okuyucularımız ile iletişim kurmak, onlara yaptığımız işler hakkında bilgi vermek ve onları kendimize doğru çekmek istedik. Çünkü biz sadece okuma salonu işleten ve okuyucularına kitap ödünç veren bir kurum olarak kalmak istemiyoruz. Biz, bundan daha fazlası olmaya talibiz.

İkinci olarak, hocalarımızın bin bir emek vererek, zihin yorarak, araştırarak ve tefekkür ederek ortaya çıkardıkları eserleri başta öğrenci arkadaşlarımız olmak üzere kamuya duyurmak istedik. Belki böylece onlara bizi aydınlatacak kitap ürettikleri için küçük de olsa bir şükran ifadesi sunma imkanını elde ederiz diye düşündük.

Üçüncü olarak, öğrencilerimiz arasında yazmaya istidâtı olan arkadaşlarımızın kitap tanıtım ve tenkit yazıları yazmasını sağlamak suretiyle geleceğin müelliflerinin yetişmesine katkıda bulunmak istedik.

Biz, bu dergiyi öğrencilerimizin yazıları ile çıkarmayı düşünüyoruz. Bu nedenle ilk iş olarak "kitap tanıtım ve tenkidi nasıl yapılır" başlıklı iki seminer düzenledik. Öğrenci arkadaşlardan okuyup beğendikleri ya da tenkit etmek istedikleri kitapların tanıtım ve tenkitlerini yazmalarını ve onları bize ulaştırmalarını istiyoruz.

Dördüncü olarak, kütüphanemiz çevresinde tefekkür eden bir öğrenci grubunun oluşmasını amaçladık. Çünkü bidayetten bu yana, kütüphaneler hep tefekkürün merkezi olmuşlardır. Bugün insanlık kültür ve medeniyette bu derecelere ulaşmış ise bunda kütüphanelerin ve kütüphanecilerin insan çeken ehliyetli kütüphanecilerin de bir payı vardır.

Kalın sağlıcakla..

HİLELİ KAZANÇ ÜZERİNE BİR TEZ

Sermaye piyasası kanunu (SerPK)'nın amacına bakıldığında, sermaye piyasasının işleyişinin güvenli bir biçimde sağlanmasına ve yatırımcıların hak ve menfaatlerinin korunmasına önem verildiği görülmektedir. Bu amaçla yatırımcıların, bir diğer deyişle halka açık anonim ortaklık pay senedi sahiplerinin yatırımlarını gerçekleştirirken kararlarını doğru bilgilere dayanarak vermelerini sağlamak şirketin kontrolüne sahip olan şahısların kişisel menfaatlerin den bağımsız olarak sadece şirketin menfaatleri doğrultusunda hareket etmelerini temin etmek üzere SerPK kendi içinde düzenlemeler barındırmaktadır bunlardan biri de SerPK madde 21 hükmüdür ve SerPK'nin amaçları doğrultusunda bir özel hüküm niteliği taşımaktadır. Söz konusu hükmün ratio legis'inin halka açık anonim ortaklığın ilişkili kişiler ile yapılan iş-

lerde emsallere piyasa amirlerine uygun ticari hayatın basiret ve dürüstlük ilkelerine uygun işlemler gerçekleştirilmesini sağlamak suretiyle ortaklık pay sahipleri menfaatlerinin korunması olduğu anlaşılmaktadır

SerPK'da konu 2499 sayılı eski kanunun (eSerPK md. 15/ son) yetersiz düzenlemesinin aksine daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemede ilişkili taraf işlemleri kavrama büyük önem taşımakta olup kavrama ilişkin SerPK md. 17/3 ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun 2014 tarihli kurumsal yönetim ilkeleri tebliğ 9. maddesi göz önüne alınmalıdır. SerPK madde 21'de sayılan yapılan işlem sonucu halka açık ortaklıkların kolektif yatırım kuruluşunun bunlara iştirak ve bağlı ortaklıklarının karlarını azaltmak mal varlıklarını azaltmak karların artmasını engellemek mal varlıklarının artmasını

engellemek karlarını korumak ve artırmak için yapmaları beklenen faaliyetlerin yapmamak mal varlıklarını korumak veya artırmak için yapmaları beklenen faaliyetleri yapmamak suretiyle ilişkili oldukları kişilerin karlarının ya da mal varlıklarının artmasını sağlamak şeklinde aktif veya pasif davranışlarla kazanç aktarımında bulunmaları yasaklanmıştır.

Konunun vergi hukukuna ilişkin yönleri bakımından KVK'da transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı adıyla düzenlenmekte olduğu görülmektedir (KVK md.13) Vergi hukukunda da özellikle çok uluslu şirketlerin vergi avantajları sağlamak adına emsallere aykırı transfer fiyatlandırması uygulamalarına yönelmeleri örtülü kazanç dağıtımına sebep olmaktadır. Şüphesiz vergi hukukunda gözetilen amaçlarla sermaye piyasası hukukunun

izlediği amaçlar arasındaki farklılık maddi unsurları benzeren bu iki düzenlemeye birbirinden ayırmaktadır

Tezin konusunu 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 21. maddesinde düzenlenen örtülü kazanç aktarımı kavramı oluşturmaktadır. Transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımını kurumlar vergisi kanununun (KVK)'da düzenlenmiş olması ve vergi hukuku bakımından doğurduğu sonuçlar nedeniyle bugüne kadar olayın vergi hukuku ve maliye boyutu bağlamında eserler verildiği görülmektedir. Oysa bu test ile SerPK düzenlemesinin ardından konunun özel hukuktaki yeri ve sonuçları ile spesifik olarak konunun Borçlar Hukuku, Ortaklıklar Hukuku ve Sermaye Piyasası Hukuku yönlerinden araştırılması hedeflenmiştir.

ASBÜ KÜTÜPHANE - KİTAP

Sahibi: ASBÜ adına Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan

Editör: Osman Kayaer

Yazı İşleri Müdürü: Nur Ezgi Boztaş

Yayın Kurulu: Engin Ünal, Gülhan Er, Meryem Konakçı,

Somer Büyükkın, Yasemin Hava, Zehra Öztürk

Öğrenci Temsilcisi: Tolga Ceyhan

Adres: Asbü Kütüphane Hükümet Meydanı. No: 2
Ulus / Ankara

İrtibat Telefonu: 0312-596 44 44 /4612

MABİD ALİ AL-JARHI

ECONOMIC ANALYSIS AN ISLAMIC PERSPECTIVE-1

Adlı kitabını anlattı

Prof. Dr. Mabid Ali Muhammed Mahmud El-Jarhi (Ekonomist), lisans eğitimini Kahire Üniversitesi (Mısır) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamlamış, yüksek lisans eğitimini Illinois Üniversitesi'nde (ABD, Ekonomi), doktora eğitimini Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde (ABD, Ekonomi) yapmıştır. Türkiye misafir öğretim üyesi olarak geldikten sonra ASBÜ Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezini (ULİ-FAM) kurmuştur. Türkiye'ye geldikten bir süre sonra Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına geçmiştir. Halen, İslam Ekonomisi ve Finansı ASBÜ koordinatörü olarak yüksek lisans ve doktora programlarında görev yapmaktadır.

Dr. Tawfik Azrak: Sayın hocam, pek çok ülke üniversitesinde ekonomi üzerine dersler verdiğiniz. Bir süredir de ASBÜ'de dersler veriyorsunuz. Bu toplantı sizin son kitabınız olan "Economic Analysis: An Islamic Perspective-I"nin tanıtımı ile ilgili olarak düzenlendi. Ben size birkaç kısa soru soracağım müsaadeniz ile. İlk sorum, bu kitabı yazma fikri sizde nasıl hasıl oldu ve hangi aşamalardan geçerek elimizdeki bu eseri ortaya çıkardınız? Ayrıca kısa da olsa kitabın ana fikri üzerinden bize neler aktaracaksınız?

Prof. Dr. Mabid Ali Al-Jarhi: Ben, lisans eğitimini Mısır'da yaptım. İktisat alanında yüksek lisans ve doktora eğitimi almak için ABD'ye gittim. Gerek eğitimim esnasında gerekse bir yandan hocalık yaptığım bir yandan da araştırmalarıma devam ettiğim tüm zamanlar boyunca aklımda hep böyle bir kitap yazmak vardı. Çünkü mevcut iktisat teorileri ve uygulamaları, İslam açısından bazı yanlışlar barındırıyordu.

Bu arada, bana bu kitabımı yayınlama imkanı verdiği için ASBÜ Yayınları'na teşekkür ederim. Yayınevi ilgilileri kitabın yazımı sürecinde beni bir an önce bitiri diye sıkıştırmadı. Birkaç defa metinler üzerinde düzeltme yapmama fırsat verdiler.

Öncelikle şunu söylemeliyim. Klasik ve Neoklasik iktisat teorileri bakış açısı bakımından ciddi manada problemler taşıyor. Bu problemlerin temel kaynağı da reel ekonomide olmayan gerçek dışı varsayımlardır.

Ben, kitabın birinci bölümünde bu gerçek dışı varsayımları elimden geldiğince anlatmaya çalıştım ve kendi bakış açımdan tüketici ve üretici firma davranışlarını inceledim. Kurgusal bir teoriden ziyade hayatta karşılığı olan gerçek ekonomik ilişkiler üzerinden yürüdüm.

Kitabın ikinci bölümünde ise İslami finans uygulamalarından bahsettim. İslami finans deyince insanların aklına ilk başta faizsiz banka beklentileri gelmektedir. Lakin bu konuda henüz bir başarı sağlanamamıştır.

Bunun nedeni de adı "İslami finans" olan bazı bankaların kullandığı yöntemlerin hileli olmasıdır. Bu hileli yön-

temler bizim istediğimiz, arzu ettiğimiz sonuçları doğurmuyor. Bu bankaların bir kısmı Yahudilerin cumartesi günleri balık tutma yasağını delmelerine benzer bir şekilde davranıyorlar. Onlar bu yasağı delmek için Cuma gününden ağlarını suya atıyor, cumartesi günü tatil yapıyor ve pazar günü de ağları toplayıp balıkları afiyetle yiyorlardı. Böylece cumartesi günleri balık tutmadık diyorlardı.

Müslümanların iktisat bahsinde başarısız olmalarının iki nedeni vardır. Birincisi "İslam'ın şartı beştir" düsturu ile İslam'ın tamamlandığını zannettiklerinden "aklı

kullanmak" yani "analitik düşünmek"ten uzak durmalarıdır. İkincisi ise siyasi anlamda baskı altında yaşadıklarından ve siyaseti iyi şekillendiremediklerinden.

Bu kitabın en önemli özelliği metodolojisinin İslam tarihinde ortaya çıkan akımlardan biri olan İbn-i Rüşd ekolüne dayanıyor olmasıdır. Ben, bu kitapta İbn-i Tüfeyl ve İbn-i Rüşd'ün usulünü kullandım. Aslında Batılılar İbn-i Tüfeyl ve İbn-i Rüşd'e ait metodolojiyi kullandıkları halde onlara hiç atıf yapmadılar. Bir çeşit intihal yaptılar, ama onu da bozmaktan geri durmadılar. Bu yüzden bu günkü kapitalist ekonomi, bünyesinde

pek çok gedik (kara delik) taşımaktadır.

Bu kitap, aslında piyasa kapitalizmine bir başkaldırıdır. Mevcut kapitalist sistem, her 3-5 yılda bir bizi bir kriz ile karşı karşıya bırakıyor. Bu kitap, kapitalizmin ortaya çıkardığı problemlerin hızlı bir şekilde ortadan kaldırılmasını sağlayacak öneriler içeriyor.

Dr. Tawfik Azrak: Sayın hocam, verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim. Size ikinci sorum şudur: Bu alanda çalışanlara, özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerine ne tavsiye edersiniz?

Prof. Dr. Mabid Ali Al-Jarhi: Öncelikle kitabımı okumalarını ve kitabın avantajlarından faydalanmalarını salık veririm. Tabii kitabı okurken Müslüman filozofların yöntemi olan analitik yöntemi kullanmalarını ve gerekirse yazdıklarını tenkit etmelerini isterim.

İslam iktisadi literatürüne baktığımız zaman temelde altı akım görülür. Onları burada anlatmayacağım. Sadece bu akımlardan birisi

olan fukahanın (hukukçuların) kullandığı "fıkıh usulü" (hukuki) yönteminden söz edeceğim. Alanı iktisat olmayan fakihlerin sadece fıkıh zaviyesinden kaleme aldıkları eserler maalesef sektörde baskındır. Bu da bizi iktisat konusunda zayıf bırakıyor. Benim bu kitapta kullandığım yöntem ise fıkıh da göz önünde bulundurmakla birlikte analitik (akli) yöntemdir. Bizi iktisat alanında düzlüğe çıkaracak olan da bu yöntemdir.

Dr. Tawfik Azrak: Hocam, verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim. Bizi sabır ile dinlediğiniz için siz izleyicilere de teşekkür ederim. Söyleşimiz burada bitmiştir. Hepinize hayırlı günler dilerim.

Dijital devlette halimiz nice olacak?

Faruk Arslan

Dr. Mehmet Çatlıya ait “Dijital Devlet Teorisi” adlı kitap Adalet Yayınevi tarafından 2021 yılında neşredilmiş çiçeği burnunda bir kitap. Kitap, yazarın da belirttiği gibi gözlerimizin önünde cereyan eden bir devrimi bize tasvir edip üzerinde düşünmemize kapı aralıyor.

Kitap, üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde yazar, dijital devletin ortaya çıkışı ve kurumsallaşma süreci başlığı altında 1914-1918 yılları arasında cereyan eden I. Dünya Savaşı sonrasında küresel devlete giden yola değiniyor. 1939-1945 II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ve ulusal kamu düzeninin nasıl oluşturulduğunu okuyucunun gözleri önüne seriyor. Bu bölümde anlatılanlar kitabın altyapısını, temelini oluşturuyor. 1947-1991 Soğuk Savaş dönemi ve dijital devlete geçiş alt başlığı birinci bölümünün diğer başlığını oluşturmuş. Bu kısımda, Soğuk Savaş'ın uluslararası ve ulusal kamu düzenlerine etkisi ortaya konuluyor. 1991 - 2020 yılları arası ise Dijital Devletin ilk sürümü olarak okuyucuyu konuya iyice hazır hale getiriyor. 2020 sonrası ise artık herkes, ayn'el-yakin ve hakk'el-yakin yaşadığımız (birlikte şahitlik ettiğimiz) dönemi tasvir ediyor. Okuyucuya bugüne nasıl geldiğini tarihini bir yolculuktan sonra iyice hissettiriyor. Ben bir okuyucu olarak kitabın ilk bölümünü çok öğretici ve faydalı buldum. İlk bölüm çok dikkatli okunmalı ki dünyaya şekil verenler iyi bilinsin. (s. 25 - 92)

İkinci bölüm, “Dijital Devletin Unsurları” adını taşıyor. Dijital devlette insan, dijital devlette ülke, dijital devlette egemenlik, gibi konular açıklanıp “Dijital Devlet bir diktatörlük müdür?” sorusu cevaplanıyor (sayfa 92 - 132)

Üçüncü bölümde yazar, “Dijital Devlette Hak ve Hürriyetler” başlığı altında, insan hakları kavramını Hammurabi Kanunları ve Veda Hutbesinden hareket ile ele alıyor. İnsan hakları ve hukukunun Dijital Devlet'te nasıl şekilleneceğini anlatıyor.

Şimdi biz kitaptan bazı cümleler aktarıp bir değerlendirme yapalım.

Küreselleşme tabiri, 1960'larda ortaya çıkmış bir kavramdır. Çok uluslu şirketler küreselleşmenin en önemli aktörleridir. BM, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, çok uluslu şirketlerin hizmetinde çalışan sentetik yapılardır. İki Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan Soğuk Savaş dönemi ile dijital devlete giden süreç başlamıştır. Teknolojide yaşanan gelişmelerle

de dijital devletin araçları öncelikle oluşturulmuştur.

Ekran bağımlılığının ardından akıllı telefonların yaygınlaşması dijitalleşmede birinci kırılma noktası olmuştur. Artık herkesin elinde bir bilgisayardan fazlası bulunmaktadır. Dijitalleşmede ikinci kırılma noktası Pandemi süreci olmuştur. Pandemi ile birlikte öğrenciler, öğretmenler, analar ve babalar günün neredeyse yarısını ekran karşısında geçirmek durumunda kalmıştır.

Tarihe tekrar göz atacak olursak ABD, İngiltere ve SSCB'nin bugünkü dünya sistemini 4 -11 Şubat 1945'te Yalta Konferansı'nda oluşturduklarını görürüz.

Savaşın kazananları olarak savaş kaybeden tüm ülkelerin gelecekleri hakkında karar verme hakkını kendilerinde görmüşler; özgürlüğü kimin hak ettiğine karar vermeyi kendilerinin en tabii hakkı saymışlardır. Hangi ülkelere demokrasi götürüleceğine ve nasıl götürüleceğine kazananlar karar vermektedir. Kimin insan olduğuna, kimin neye hakkı olduğuna da onların karar vereceği bir dünya...

Dijital Devlete götüren araçlar tamamlandıktan sonra sıra devletlerin kontrolünden insanın kontörüne gelecek.

Dijital Devlet, “Küresel Analog Devlet”in 100 yıllık yapılanmasını tamamlamasından sonra onun yerine kendini yavaş yavaş hazırlamıştır. Dijital Devlet, önce araçlarını oluşturmuş kurumsallaşma aşamasını tamamlayıp dünyayı adeta tek bir ekrandan kontrol edeceği güne çok yaklaşımıştır.

Dijital Devlet ve dijitalleşme o kadar hızla büyümektedir ki karşısında durmak fikir üretmek veya ne olduğunu anlamaya çabalamak mümkün görünmemektedir. Dijital Devletin karşılaşılabileceği risklerin hesaplanması için Pandemi önemli bir fırsat sunmaktadır. Savaş korkusu yerini virüs korkusuna bırakmış silah satışı yerini aşı satışına bırakmıştır. Salgın olduğundan öldürücü gösterilmiş olabilir. Salgın uluslararası boyutta hiç sorgulanmamıştır. Salgın sonrası Dijital Devlet kurumsallaşmasını tamamlamış olacaktır. Dijital devletin kurumsallaşması için hedeflenen tarih 2030 yılıdır.

Dijital devlette ulus, tamamen dijital araçların etkisi altında ve kontrolünde olarak tasarlanmaktadır. Gittikçe mekanikleşen eğitimde öğretmen öğrenci ilişkisi

liyor. Microsoft kullandığımız bütün işletim sistemlerinin bilgisine sahip.

Bu şirketler bu kadar büyük bir veriye sahip durumdayken hangi özgürlükten bahsedebiliriz? Veri güvenliğinin önemi sınır güvenliği kadar önemli olmuyor mu?

Dijital Devlet, belli bir bayrağı, belli bir yöneticisi, belli bir ulusu ve tüzel kişiliği olmayan bir devlet çeşididir.

Dijital devlet, insandan insanımsı (Dig – İnsa) inşa eden, devamında ise Dig - İnsa yerine robotlardan kurulu bir dünya hayalinde olan bir devlettir.

Dijital Devlet, birçok konuyu mesela aile yapısını tek tipleştirme ve amaçlarına uygun hale getirme çabasıdır.

Dijital Devlet, insanı tam denetim altında tutan ve istediği gibi yönlendiren devlettir.

Dijital Devlet, Tanrı iradesine meydan okuyan değil, bizzat kendisini Tanrı yerine koyan devlettir. Yeryüzünü ve gökyüzünü kontrol etmek iddiasındadır.

Kitaptan iktibas ettiğimiz bu cümlelerden sonra genel bir değerlendirme yapacak olursak, kitapta geçmişten bugüne devleti bulduğumuz gibi gelecekte nasıl bir devlet bizi bekliyor sorusunun cevabını buluyoruz. Kitapta devlet kavramının serüvenini, devlet insan ilişkisinin nasıl kurulduğunu bütün çıplaklığıyla görüyoruz

İnsanı yaşat ki devlet yaşasın, anlayışından insanı nesneleştirilen, 1'in solundaki 0 bile olmayı insana çok gören bir anlayışı buluruz.

Nereden geldik, nereye adeta sürüklenerek götürülüyor tüm insanlık, bunu kimler nasıl yapıyor? sorularının cevabını buluruz.

Ve son söz olarak şu ilahi kelamı kendimize sorarız “fe eyne tezhebun” (bu gidiş nereye?) Okuyana çok şey öğretecek, düşündürecek ve biraz da endişe ettirecek bir kitap, “Dijital Devlet teorisi”

duygudan yoksun bilgi aktarımıyla zamanla hocaların yerini robotlar ve yapay zeka alabilecektir.

İnternete bağlanılan yeryüzündeki tüm ülkeler dijital devletin ülkesi olarak değerlendirilecektir.

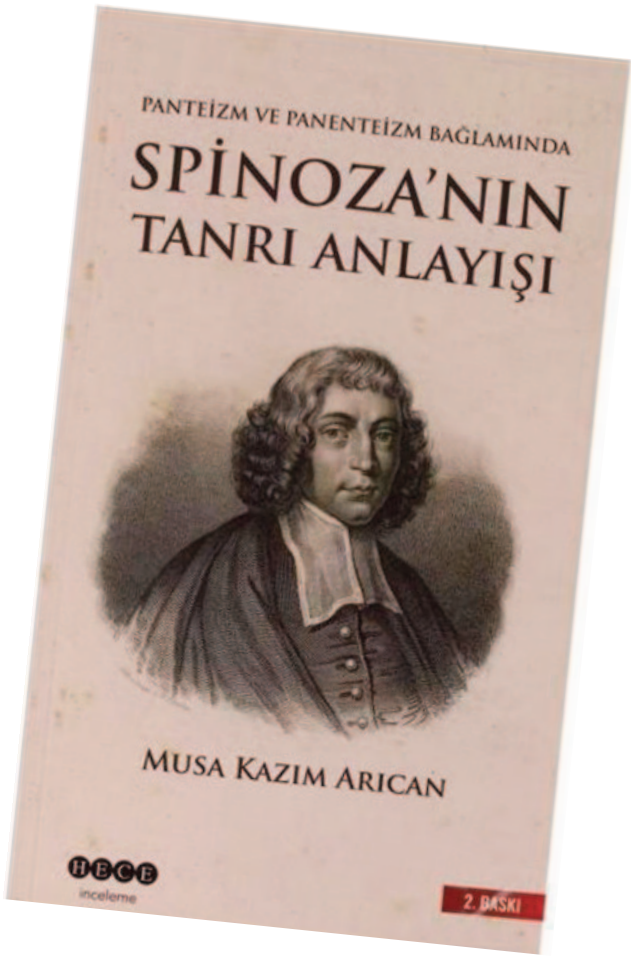
Savaşmak, para kazanmak ve yönetmek olarak belirlenen tarihi Roma İmparatorluğu'nun siyaset tarzı dijital devlete de korunmaktadır.

Kurumsallaşması tamamlanınca Dijital Devlet'in egemenliğini hissettirmesi için uluslararası örgütlere ve bölgesel yapılara ihtiyacının kalmayacağı açıktır. Çünkü tüm verileri elinde tutan, bunları işleyerek insanların sağlık sorunlarından kullanılan ilaçlara, tohumlardan yıllık üretime, doğum ve ölüm oranlarına ve sebeplerine kadar her şeye vakıf olan bir devletin aracı kullanmasına da gerek kalmayacaktır.

Dijital yaşam ve dijitalleşmede insan bazı melekelerini yitiriyor. Yaşayış şekli değişiyor hafızası kör yaşıyor mesela telefon numarası ezberleyemiyor.

“Dünya beşten büyüktür”, “Dünya GAFA'ndan büyüktür.” Google, Apple, Facebook, Amazon ve Microsoft.

Google, bizim bütün arama sistemimizi biliyor. Apple, hem bilgisayarımızı hem telefonumuzu biliyor, biyometrik verilerimizin yanında parmak izlerimizi de aldı. Facebook, kimi sevip sevmediğimizi, ne yiyip ne içtiğimizi bile biliyor. Amazon, nasıl alışveriş yaptığımızı hangi filmleri izlediğimizi neyi sevip sevmediğimizi bi-

“Tanrı” nasıl bir varlıktır? sorusunun cevabını arayan kitap

Murat Aslan

Öncelikle şu hususu belirtme gereği duyuyorum, yazar Musa Kazım Arıcan çok yönlü bir insan. Hali hazırda Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörü, Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı, Pursaklar Belediyesi Kent Konseyi Başkanı. Daha önce iki dönem Felsefe Derneği Yönetim Kurulu Üyeliği yapmış. Buradan da şunu anlıyoruz ki sayın Arıcan, teorik birikimin uygulamayla bağını koparması durumunda bir fanteziye dönüşeceğinin bilincinde. Akademik bir kibre ve komplekse kapılmadan, toplum içinde olmaya, teorik birikimini toplum yararına kullanmaya özen gösteriyor.

Kitabın 3. baskısı 2021 yılında, tam da deizm tartışmalarının yoğunlaştığı bir dönemde Hece yayınları tarafından yayınlandı.

Yazar, son yıllarda dillendirilen aksine, felsefeye yoğun bir ilginin olduğunu bu ilgi çerçevesinde Spinoza felsefesine de ilginin arttığını, bunun mutluluk verici olduğunu belirterek başlıyor kitaba.

Ne var ki Spinoza felsefesine gösterilen bu ilginin sorunlu olduğunu, pek çok yazarın kendi düşüncelerini yazara söyletmeye çalıştığını da dile getiriyor.

Bir filozofun, bir felsefi eserin nasıl incelenmesi gerektiği konusunda da önemli tespitler yapıyor. Öncelikle filozof ya da eserin zaman ve mekan koordinatlarına yerleştirilmesi gerektiğini, önyargısız biçimde, nasılsa öyle olarak yaklaşılmasının bir zorunluluk olduğunu altını çiziyor.

Kitabın giriş kısmında, Spinoza'nın hayatı ve bilgi kaynakları üzerinde durulmakta.

Özellikle hayatını okurken, Endülüs'ten, Portekiz'e, oradan Hollanda'ya derin bir ötekileştirmenin izini sürüyorsunuz.

Spinoza 24 Kasım 1632'de Amsterdam'ın Yahudi mahallesinde dünyaya geliyor. 23 Şubat 1677'de ölüyor. 45 yıllık bir ömre neler sığdırılmış neler.

Ailesi İspanya'dan, engizisyonundan kaçarak Portekiz'e, oradan Hollanda'ya sığınmış. Ailesinin 16. Yüzyılın sonuna doğru sürülme endişesiyle Hristiyanlığı kabul ettiğini, ancak içten içe Yahudiliğe bağlı kalmış Marrano'lardan olduğunu öğreniyoruz.

Spinoza, iliklerine kadar ötekiliği yaşamış, öteki olarak kalmış bir filozof. Bu durumun felsefesini nasıl etkilediği ilginç bir araştırma konusu olurdu her halde. Yazar bir yerde böyle bir dosyanın var olduğundan söz ediyor. Bu dosyanın da kısa sürede kitaba dönüşmesini diliyoruz.

Çok iyi bir eğitim aldığını öğreniyoruz Spinoza'nın. Babası haham olmasını istediği için, Amsterdam Yahudi okuluna gönderilmiş. Burada Talmud'la birlikte yahudi felsefesini, İbn Ezra, Maimonides ve Crescas felsefesini öğreniyor. İlahiyat eğitimiyle birlikte fizik, matematik, ve felsefe eğitimi alıyor. Dil konusunda mükemmel bir düzey yakalıyor. İspanyolca ve Portekizce'nin yanında Eski ahit ve

Talmud'un dili olarak İbraniceyi, Latinceyi, buna ilave olarak Fransızca ve İtalyancayı öğreniyor. Yaşadığı ülke olan Hollanda'nın dili Felemenkçeyi biliyor.

Spinoza, geleneksel Yahudi yorumlarıyla ters düşmeye başlar ve babasının ölümünden sonra 24 yaşındayken havra tarafından aforoz edilir. Cüzamlı ilan edilerek ötekileştirilir ve lanetlenir. Havra tarafından lanetlenmekle kalmaz, bir ara başarısız bir suikaste de uğrar. Yine de hayata küsmez Spinoza. Okulda öğrendiği gözlük camı silme işiyle uğraşarak geçimini sağlar.

Onun için bağımsız olarak çalışmalarını yürütmek her şeyden önemlidir. Yüksek düzeyli pek çok iş teklifini de bu nedenle reddeder.

Dil konusunda kendisini çok iyi yetiştiren Spinoza, felsefesinin kaynakları olarak da antik felsefeden, Endülüs felsefesine, ortaçağ felsefesinden modern felsefeye kadar geniş bir yelpazeden beslenir.

Özellikle İslam filozof ve sufilerinden etkilendiği, üzerinde fazla durulmasa da kabul edilir.

Spinoza'nın tanrı anlayışı konusunda çok fazla spekülasyon yapılmaktadır. Kimileri onu panteist, kimileri teist, ateist, materyalist, natüralist, kimileri ise pan-enteist olarak yorumlamaktadır.

Yazar Spinoza'nın tanrı anlayışı konusunda yapılan yorumlardan çok kendi eserlerine yöneldiğini vurgulamaktadır.

Spinoza'nın Tanrı anlayışını analiz etmeden önce onun felsefesinin temelini teşkil eden kavramlar bakımından bizi felsefe tarihinde bir gezintiye çıkarıyor. Öncelikle cevher kavramının, Platon ve Aristoteles'ten Descartes'e kadar izlediği yolculuğu önümüze seriyor.

Spinoza'nın felsefesinin temelinde Tanrı anlayışının olduğunu, onun tanrı konusundaki düşünceleri kavranmadan diğer konulardaki düşüncelerinin kavranamayacağını belirterek başlıyor analizine yazar.

Tanrı anlayışını ise iki bölümde işlediğini belirtiyor. Birinci bölümde Tanrının varlığını ve doğasını; varlık tasnifini, tanrının zorunluluğu ve sonsuzluğu, hürlüğü, kişi ya da zat olup olmadığını, Tanrı tavır ilişkisini. İkinci bölümde ise Tanrının sıfatlarını, sıfatlar probleminde bakışını, Tanrının uzam ve düşünce sıfatını, Tanrının tek, ezeli ve ebedi olmasını, Tanrının bilme, kudret, irade ve yaratma sıfatlarını inceliyor.

Sonuç kısmında ise Spinoza'nın, Tanrı anlayışının, kolay kolay herhangi bir kategoriye sokulamayacağını, sonlu ve sonsuzda eritmesi ve Tanrının aleme içkin olduğunu söylemesiyle panteizme yaklaştığını, Tanrı ve alemin ayrı olduğunu ve her şeyin Tanrı'da olduğunu söylemesiyle de panteizmden uzaklaşarak pan-enteizme yaklaştığını, teizmin temelini teşkil eden zat ve irade sahibi hür bir Tanrı fikrine ulaşamadığını belirterek kitabını sonlandırmaktadır.

TOZLANMIŞ HAZİNE: EL YAZMASI KİTAPLAR

PROF.DR. MEHMET AKKUŞ

yerlerde değil birlikte, aynı küliye içinde bulunuyor. Ki-tap ile cami, din ile bilgi birlikte yürütülüyor. Evlerde de kitap var, ama halka açık yerlerde kitap, caminin yanında bulunuyor.

Şimdi diyorum ki böyle bir ortamda biz kitaplarımızdaki geleneğe uya-rak “bismillahirrahmanirrahim” diyerek söze başlayalım. “Elhamdülil-lahi Rabbi'l-âlemîn. Essalâtü vesselâmü alâ rasûlinâ Muhammedin ve Âlihî ve Sahbihî ecma'in.”

Böyle başlamamın sebebi panelimiz, kitap ile ilgili olduğu içindir. Çünkü bizim bütün kitaplarımızda “Kutadgu Bilig”den itibaren yazılmış bütün kitaplarımızda tarih, astronomi, edebiyat, tefsir, hadis vs, mutlaka besmele ile başlama geleneği vardır. Kitap denildiği zaman, besmelesiz kitap yoktur. Kütüphane dediğimiz zaman da aynı durum söz konusudur. İstanbul’da “Ragıp Paşa Kütüphanesi”ne gidin, kütüp-hanenin kapısında mükemmel bir hatla “Fiha kutubun kayyimeh” yazar. (Orada çok değerli kitaplar vardır.) Bu bir ayet-i kelimedir ama or-tama çok uygun düştüğü için kapı girişine yazılmıştır.

Osmanlı ve daha önceki İslam dönemlerinde bütün kitapların önce besmele sonra hamdele ile başladığını görüyoruz. Kitap besmele ile başlar, Allah’a hamd, peygambere (a.s) selam ederek devam eder. On-dan sonra “ketebe”ye geçilir. Yani bu kitap neden yazıldı kısmına geli-nir. Bizim edebiyatta biliyorsunuz, bir “ta’limi didaktik” usül, bir

de li-rik usül vardır. Didaktik demek, öğretici mahiyette yazılmıştır demek, şiir olsun, başka kitaplar olsun. Osmanlı ve daha önceki dönemlerde kitapların daha çok ta’limi maksatla yazıldığını görüyoruz. Siz, Urfalı Nabi’nin “Hayriye” kitabını niye yazıldığını düşünüyorsunuz? Kendisi benim de bir kitabım olsun diyemi yazdı? Hayır. Nabi, oğlunu yetiştirme için bir kitap yazıyor, ama manzum yazıyor. Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretlerini bilirsiniz. “Marifetname” diye bir kitabı var. Ansik-lopedik bir kitaptır, matematikten astronomiye, şiirden edebiyata, tasavvufa kadar bildiği bütün alanları yazıyor. Ama başında ilk sayfa-sında “Ben bu kitabı oğlum için yazdım” diyor. Önce kendinden başlı-yor.

“Ve enzir aşireteke’l-akrabin” ayet-i kerimedeki var. Önce kendi etrafı-nızdakileri uyarın (yetiştirin) manasına gelen bir ayet-i kerime. Şimdi kitap denince, artık ben yazdım başkaları okusun aşamasına gelindi maalesef.

Bu besmele ile başlama geleneği taa “Kutadgu Bilig”den başlıyor de-miştik. “Bayat atı birle sözü-k başla, törütgen işid-gen keçürgen”

Besmeleyle başlamak demek başına besmele yazmak değildir, besme-leye dair bir şey yazmak demektir. Diyor ki “Bayat atı birle” Allah’ın adıyla söze başla, diyor. Çünkü o törütgendir (yaradandır) besleyendir keçürgendir yani öldüren-dir, nihayet ölecek-sin. Asırlar boyu yazılan kitaplarda bu sistem uygulanıyor. Sü-

leyman Çelebi, kitabına: “Allah adın zikredelim evvela” diye başlıyor, yani besmele ile başlıyor. Dola-yısı ile bu geleneğimiz bizim Osmanlı, Selçuklu ve daha eski medeni-yetimizin vazgeçilmezlerinden birisidir. Kitap deyince akla ilk gelen Allah adıyla başlamaktır.

Kitabın bir muhtevası var elbet, ama kitaba ömrünü vermiş, kitapla yoğrulmuş, kitabın hazından başkasını terk etmiş, bütün vaktini har-camış insanlar var. Kitap deyince şimdiki gibi hemen gidip dijitalde üç günde kitap çıkartılmıyor. Eskiden kitabın temel malzemesi kâğıt yok, bulmak gerekiyor. Kâğıt, mübarek bir nesnedir, yerlere atılmaz. Kâğıt öyle her yerde kullanılmazdı. Kâğıdın her yerde kullanılmasının caiz olmadığına dair fetvalar var. Eskiden kâğıt mübarek bir şeydi, çünkü azdı. Kâğıttan kitap üretilirdi. Kâğıt, şimdiki gibi çok değildi. Daha sa-nayi falan olmadığı için kâğıdın terbiyesi gerekiyordu. Osmanlı dö-ne-minde kâğıt terbiye edenler varmış. İnsanı terbiye etmeden kâğıt terbi-ye ediliyordu. Kâğıdın terbiyesi ne demek, okuyucuya yazının intikali-ni dağılmadan nefis bir şekilde sağlayacak usuller var. Şimdi o kónula-ra ayrı ayrı girmeyelim.

Yani kitap yazılana kadar epey bir safhadan geçiyor. Şimdi bir paran-tez açalım. Mesela “mürekkep yalamak” diye bir usul var. Kitapla mü-rekkep nasıl yalanıyor? Gerçi biz, mürekkebi de unuttuk, artık mürek-kep yok, klavye var. Hadi diyelim tüken-

mez kalem ile yazılanlar var. Onunda mürekkebin kimse yalamıyor, yalamaz zaten, şimdi böyle bir şeye ihtiyaç yok. Niye yalasin ki? Eskiden aharlı kâğıtlar vardı. Tabii kâğıda kalem ile yazılıyor. Diyelim ki bir hata yaptı, yanlış yazdı. Ne yapıyor serçe parmağını ıslatıyor yazdığı o kelimeyi ıslak parmağı ile siliyor. Silinir mi peki, sağa sola bulaşmaz mı? Bulaşmıyor, kâğıdın özelliğinden. O aharlı kâğıt olduğundan siliniyor. “Mürekkep yala-mak” tabiri buradan geliyor. Yani çok mürekkep yalamış demek, çok yazmış demek. Tabii “çok mürekkep yalamış” tabiri daha sonra çok okumuş anlamına dönüşmüş bu başka bir şey.

Bu işin bir enteresan tarafı daha var. Padişah fermanlarında, beratlarda silme yapamazsınız. Mürekkep yalayamazsınız. Padişah fermanlarının kâğıtları silinme yapılmasın diye aharlı değıldir, üzeri kayganlaştırılmıştır.

Tekrar mürekkebin hikâyesine dönecek olursak şunu duymuşsunuzdur belki. Mürekkep Hacca gider gelir biliyormusunuz? Mürekkep Hacca gidiyor ne demek? İsl mürekkepleri var, Süleymaniye camiinde İstan-bul’da biliyorsunuz. Mimar Sinan’ın mükemmel bir buluşudur. İşleri mürekkep odasında topluyor toplanan mürekkep islerini bir kaba ko-yuyorlar hacca giden develerin yüklerine asıyorlar. Hac seyahatleri Ha-rem’den başlıyor biliyorsunuz. İstanbul’dan Hacca gidip gelinceye ka-dar kap içinde çalkalanan mürekkep en makbul mürekkep

oluyor. De-mek ki kitap oluşturken hemen öyle basitçe olmuyor. Misalleri ço-ğaltabiliriz.

Birde yazı konusu var. Şimdi okuyacağız ama Osmanlıca'yı okumak da bir problem, anlamak da. Zaten bu ayrı bir mesele. Yazı çeşitleri var. Şimdi bookman var, times var, arial var değilmi? Bilgisayar üzerinde. O zaman da vardı. İtalik var, talik var, siyak var, çeşitli yazı çeşitleri var. Ama o yazıların her birinin kullanıldığı alan farklı farklı. Yani hiç-bir zaman sülüs ile mektup yazılmamıştır, yazılamaz da. Ama camii levhalarında da talik kullanılmamıştır. Yani kitap üzerine mükemmel bir medeniyet kurulmuştur. Fetva kitapları talik ile yazılmış divanlar ta-lik ile yazılmış, Kuran-ı Kerim nesh ile yazılmış. Şiir kitabının hattı başka mektubun hattı başka yazılmıştır.

Süremizi doldurduk galiba birkaç hususu daha belirtip bitirelim. Mese-la "hafız-ı kütüp"ler var. Ne demek? Kitapları hafızasında tutan adam demek. Kütüphaneye gittiniz, kitap soracaksınız şu kitap var mı? Var diyor veya burada yok, ama filan yerde var diyor. Bu kişilere hafız-ı kütüp deniyor. Şimdi "kitap kurdu" denen kişiler var. Kitabın kurdu iki çeşit biliyorsunuz. Birisi hakikaten kurt, kitabı kemiriyor. Eski kitabı kemiriyor, onun için bir tedavi usulü bulmuşlar. İnanın veya inanma-yın kabul edin veya etmeyin bir şifre bulmuşlar, kitabın üzerine eski yazıyla "ya kebiğeç" yazdıklarında kurt yemez, demişler. Kurtlar bunu niye yemiyormuş çünkü inanişçe göre "kebiğeç" kurtların başkanıymış. Şimdi "kebiğeç" isimli bir dergi de çıkarıyorlar. Bizim kültürümüzün enteresan tarafları bunlar. "Ayaklı kütüphane" diye bir deyim var. Kütüphane ayaklı nasıl oluyor, yani çok şey bilen insan anlamında kullanılıyor.

"Kitap hastanesi" diye bir hastane var, biliyorsunuz. Şuanda kitapları tedavi ediyor. İstanbul'da var, bizim Milli Kütüphane de var mı bilmi-yorum. Ama Süleymaniye Kütüphanesinde var. Hasta kitaplar tedavi ediliyor. Kütüphanenin müdürü, Nevzat Kara hocamız sağ olsun, şimdi emekli. Dedi ki bundan on beş sene kadar önce Katar'dan bir heyet geldi. Dediler ki siz, Süleymaniye Kütüphanesindeki Arapça kitapların dijitallerini bize verin, biz de size hastanede

kullanmak üzere Japonla-rın ka-ğıd tamiri yapan bir makinası var ondan verelim. Yırtılmayı, si-linmeyi vs. tamir edebilen bir makine. Fakat bizimkiler kabul etmemiş-ler, daha sonra kendimiz o makinadan satın almışız. De-mek istediğim şu, kitapların tedavisi de mümkün. Esas mühim olan belgelerin tedavi-si. Mesela çok önemli tarihi bir belge var, fakat bir kısmı okunuyor veya okunamıyor onu tedavi ediyorlar.

Tezhib, denen apayrı bir branş var. Şimdi sanat olarak isimlendiriliyor. O zaman sanat olarak değil, kitaba hizmet olarak işlev görüyor. Yani ayet var, hadis var, kelam var, kitabı süslüyor. Kitap ile ilgili birçok ke-lime var ama bir iki kelimedenden daha bahsederek bitirmek istiyorum. Mesela "kitap ziyareti" diye bir şey duydunuzmu? Eskiden kitap ziyareti olurmuş. Mesela Hüseyin Vassaf hatıratında diyor ki. Yazıcıoğ-lu Muhammed'in Gelibolu'da bulunan kitabını ziyarete gittik. Orada el yazısı ile yazılmış kütüphanede duruyor. Bazen de mesela, Ali Emiri var çok meşhur kütüphaneci Yemen'de bir kitap var, çok nadir bir ki-tap, duymuş o kitabı. Almak için bir hafta izin istiyor, izin verilmiyor. Bu sefer birisinin masraflarını karşılayarak o kitabı almaya gönderiyor. Yani kitabın ve kitapçının değeri biz de son derece fazla.

Müstensihlerin bir iki sözünü hatırlatayım. Hattatlar var, hüsnü hat ya-panlar değil. Kitap yazarlar, müstensih diyoruz. Çok güzel sözler söy-lemişler. Mesela "El-Hattu baki, El-Ömrü fani, El-Abdu asi, Ve'r Rabbu afi." (Yazı kalıcı, ömür geçici, ben de isyankârım, ama Rabbim affedicidir.) Bir başka güzel ifade daha söyleyeyim. "Keyfe Ebu Li" (Ben sana nasıl benim kitabım diyeyim) Biz şimdi bir kitap yazdığımızda Ankara 2020 diyoruz ya onun gibi, o da diyor ki nasıl sana be-nim kitabım diyeyim bir zamanlar başkasının-dın. Kitabı yazan şahıs kendine ve okuyanlara dua ediyor. Mesela "Harram Allahu lahme mu-sahhih ve kahrihi ale'n-nar" (bu kitabın yanlışlarını düzeltene ve oku-yana Allah cehennem ateşini haram kılsın) Bundan daha güzel dua olabilirmi? Hem kitap güzel, hem kitabı bize intikal ettiren müstensihle-rin sözleri güzel.

Hepinize teşekkür ediyorum sağ olun, var olun.

SEZAI KARAKOÇ KÜLLİYATI SERGİSİ İLGI GÖRDÜ

Kütüphane Daire Başkanlığı vefatının 7. gününde Şair Mütefekkiri Sezai Karakoç'un kitaplarının yer aldığı bir sergi açtı. Sergide Karakoç'un tüm kitapları ve Hece Dergisinin "Sezai Karakoç Özel Sayısı"na yer verildi. ASBÜ Sümer Binası'nda bulunan Kütüphane girişinde açılan sergiye kütüphaneye gelenler büyük ilgi gösterdiler. Üç gün açık tutulan sergiye ASBÜ mensuplarının yanısıra dışarıdan da gelenler oldu.

Sergiyi ziyaret edenler

arasında Rektörü Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan da vardı. Daire başkanları ile birlikte Karakoç'un kitaplarını inceleyen Arıcan, kütüphane görevlilerinden sergi ve ziyaretçiler hakkında bilgi aldı.

Pursaklar Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden bir grup da sergiyi ziyaret edenler arasındaydı. Üniversite genel sekreteri Saim Durmuş ziyaretçi gruba kısa bir konuşma yaparak üniversite hakkında bilgi verdi. Ardından İslami İlimler Fakültesi öğre-

tim üyesi Prof. Dr. Ejder Okumuş, öğrencilere hitap ederek, hem Sezai Karakoç ile ilgili bilgi verdi hem de yazmanın öneminden bahsetti. Okumuş, öğrencilere fikren ve zihnen yetişebilmeleri için her gün birkaç paragraf da olsa mutlaka düşüncelerini yazmalarını tavsiye etti.

Ziyaret sonunda Kütüphane Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan kitaplardan birer adet öğrencilere hediye edildi.

Oyun Deyip Geçmeyin

Hakan Karabacak imzalı Oyun Teorisi kitabının 3. Baskısı raflardaki yerini aldı. Kitap her kesimden okuyucunun stratejik kararlar almalarında yardımcı olmak üzere, yönetsel bir araç olarak oyun teorisini konu alıyor.

Oyun teorisini kısaca stratejik karar alma bilimi olarak tanımlayan yazar, stratejilerin analiz edilebilmesine yardımcı olmak üzere oyun teorisini farklı boyutlarıyla tanıtıyor. Bu açıdan bakıldığında kitabın stratejik yönetim alanı ile oyun teorisini buluşturduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Strateji kelimesinin kökleri esasen binlerce yıl öncesine uzanıyor. Eski Yunanca'da strategía veya strategiké kelimeleri bir komutanın sanatı veya yeteneği gibi anlamlara geliyor. Strateji kavramı 20. yüzyıla kadar neredeyse sadece askeri alanda kullanılagelmiş. Özellikle doğu felsefesinde ve öğretilerinde strateji kavramının izlerine daha somut biçimde rastlanıyor.

Günümüzden yaklaşık 2.500 yıl önce yaşamış ünlü Çinli komutan Sun Tzu'nun "Savaş Sanatı" kitabı, günümüzde en eski strateji kitabı olarak kabul görüyor. Sun Tzu strateji oluşturulmasını zafer için gerekli görür. Şu sözü meşhurdur: "Zafer esnasında uyguladığım taktikleri herkes görebilir, ancak kimsenin göremediği, zafer yolunu açan stratejilerimdir". Sun Tzu'nun savaş stratejilerine dair öğretileri ve sözleri asırlardır bugün dahi günümüzün stratejistlerine ve karar alıcılara ilham veriyor.

Yüzyıllar öncesinden günümüze ulaşan bir diğer önemli kitap da 16. yüzyılda yaşamış Japon kılıç ustası Myamoto Musashi'ye ait. Onun "Beş Çember Kitabı" strateji ve taktik konusunda önemli fikirler veren bir eser olarak günümüzde halen okunuyor. "Strateji çizerken önemli olan uzakta olabilecekleri yakından görebilmek, yakındakilere ise uzaktan bakabilmektir" diyor Musashi.

Strateji kavramının, 20. yüzyılla birlikte hayatın birçok alanına girdiğini görüyoruz. Gü-

nümüzde bu kavram, özellikle yönetim biliminde ve iş dünyasında vazgeçilmez bir önem ve işleve sahip oldu. En genel anlamda strateji kavramı, uzun vadede bir hedef ve bu hedefe ulaştıracak bir hareket planı ile birlikte anılıyor. Bunların olduğu yerde strateji var oluyor. Hele bir de, hareket planını uygulamak için kaynaklar seferber edilmişse o zaman strateji canlılık kazanıyor. İş dünyasında başarıya duyulan ihtiyaç ne kadar önemli ise stratejiye duyulan ihtiyaç da elbette o kadar önemli. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de stratejik düşünmek, stratejik kararlar almak, başarıyı yakalamakla sıkı sıkıya ilişkili.

Oyun teorisi, bir stratejik yönetim ve karar destek aracı olarak strateji alanına farklı bir perspektif sunuyor. Strateji alanını etkileşim veya karşılıklı bağımlılık temelinde ele alıyor. Bir durumun oyun teorisi ile incelenmesi için birden fazla karar alıcının veya oyuncunun birbirini etkileyen kararlar vermesi gerek. Etkileşim içerisindeki karar alıcıların en iyi veya en yüksek kazancı sağlayan kararlar alması, oyundaki stratejilere ve bunların beraberinde getireceği kazançlara ilişkin stratejik bir değerlendirme sürecini beraberinde getirmekte. Oyun teorisinin analiz yapısı, oyuncuların alacağı stratejik kararlarda diğer oyuncuların stratejilerini de hesaba katmalarına imkân sağlıyor.

Oyun teorisini, stratejik bir şekilde hareket eden karar alıcılar arasındaki çatışma ve işbirliği etkileşimlerini analiz etmek üzere geliştirilmiş bir modelleme aracı olarak tanımlamak mümkün. Pazarlık, ihale, birleşme ve devralma, fiyatlandırma, sözleşme, üretim, yatırım, reklam, Ar-Ge gibi alanlardaki etkileşimli kararlara veya genel anlamda rekabet ve işbirliğine sahne olan tüm karar alanlarına oyun teorisinin analiz ve modelleme araçları uygulanabilmekte.

Oyun teorisinin bir disiplin olarak gerçek anlamda bilim dünyasında yer almasını sağlayan kişi, John Von Neumann. Neu-

mann, 20'li yaşlarının başında kuantum teorisini derinden etkileyen bilimsel eserler vermiş bir deha. 2. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında yaptığı elektronik hesaplayıcılar ile bilgisayarların babası sıfatını hak eden birkaç isimden biri. Von Neumann'ın Princeton Üniversitesi'nden iktisatçı Morgenstern ile 1944 yılında yayımladıkları "Oyunlar Teorisi ve Ekonomik Davranış" adlı kitap bu alanda bir başyapıt olarak kabul görüyor.

Oyun teorisine katkı sunan bilim adamları arasında John F. Nash'ten özel olarak bahsetmek gerek. Nash'in, Princeton Üniversitesi Matematik Bölümünde 21 yaşında yazdığı "İşbirliği Yapılmayan Oyunlar" adlı doktora tezi ve 1950'li yılların başlarındaki makaleleri bu alanda adeta çığır açıyor. Nash'in bilimsel katkıları ve ilgi çekici hayatı, oyun teorisinin sadece akademik dünyanın değil popüler kültürün de bir parçası haline gelmesini sağlıyor.

Özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük bir gelişme gösteren oyun teorisi, farklı disiplinlerde kendine önemli bir yer edindi. John F. Nash'in 1994 yılında Nobel ekonomi ödülünü kazanması ve yaşamına ilişkin Akıl Oyunları (A Beautiful Mind) filminin 4 dalda Oscar ödülü kazanması oyun teorisinin geniş kitlelerce tanınmasını sağladı.

Oyun teorisinin gelişmesi özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası yıllara denk düşüyor. Soğuk savaş döneminde bu alan, askeri ve diplomatik alanda stratejileri belirlemeye ve karar almaya yardımcı oldu ve olmaya devam ediyor. Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında çok sayıda bilim insanının katkıları sonucu yüzlerce kavram ile tanışan oyun teorisi fen bilimleri ve sosyal bilimlerin

pek çok disiplininde uygulama alanı buldu. Stratejik düşüncenin önemli ölçüde geliştiği 1990'lardan bu yana oyun teorisi, akademisyenlerin ve uygulayıcıların rekabet dinamiklerini anlamalarına ve kurumsal stratejiler geliştirmelerine yardımcı oldu.

Yazarın Oyun Teorisi kitabı, geniş bir örnek yelpazesi ile kişileri, şirketleri, kurumları veya devletleri, daha genel bir ifadeyle tüm karar alıcıları kitaba dahil ediyor. Kitap oyun teorisinden yararlanarak, kararların nasıl alındığı veya nasıl alınması gerektiği hakkında okuyucuya yararlı çıkarımlar sunuyor. Karar, etkileşim ve rasyonellik kavramları çerçevesinde oyun teorisinin kuramsal temelleri ve farklı boyutlarını tanıtıyor.

Stratejik yönetim sürecinde gerçekleştirilen dış çevre analizinin başlıca unsurlarından birini rakiplerle ilgili yapılan değerlendirmeler oluşturuyor. Bu çerçevede, işletmelerin rekabet üstünlüğünü sağlamak veya korumak için stratejilerine karar verme süreçlerinde rakiplerin muhtemel stratejilerini de analiz ve değerlendirmelerine dahil etmeleri gerekiyor. Diğer yandan ku-

rum- lar arası yapılan koalisyonlar işbirliği temelinde, oyuncular arasında etkileşimli kararların alındığı bir diğer alan olarak ön plana çıkıyor. Kitap, oyun teorisinin, stratejilerin analizi, değerlendirilmesi ve doğru stratejilerin seçimine yönelik olarak karar alıcılara rehberlik etme potansiyelini harekete geçirmeyi amaçlıyor. Rekabet ve işbirliği etkileşimlerini dahil eden bütüncül bir

bakış açısıyla karar alıcılara en uygun stratejilerin seçimine yönelik olarak farklı perspektifler ve akılcı yaklaşımlar sunuyor. Kitap, stratejik yönetim ile oyun teorisindeki bağlantıları güçlendirerek, karar alıcı ve stratejistlerin oyun teorisinin gücünden yararlanmalarını almalarını hedefliyor. İnsanoğlunun söylem ve davranışları bireysel iradesinin mi yoksa içinde bulunduğu yapının mı yansımaları olarak ortaya çıkar? Bu soru, sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında yapıyı belirleyici eyleyen mi ikilemi içerisinde uzun yıllardır tartışılmaktadır. Siyaset bilimi, ekonomi ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimlerde ön plana çıkan ve organizasyon çalışmalarında da en fazla yaygınlık kazanan kuram haline gelen kurumsal kuramda da bu tartışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, birçok çalışma bu tartışmalara farklı şekillerde yer vermekle birlikte, konuyu özellikle kurumsal kuram perspektifinden bütüncül ve kapsamlı bir şekilde ele alıp sunan çalışmalara pek rastlanmamaktadır?

Toplumlar İçin Tarihin Cebri Kaideleri mi Var?

Fatıma Dalaz

(İslami İlimler Fak. Öğr.)

Ejder Okumuş imzasını taşıyan Kur'an'da Toplumsal Çöküş isimli kitabın 5. baskısı İnsan Yayınları tarafından 2015 yılında yapılmıştır. Hem sosyolojiyle, hem de Kur'an ile ilgilenen okuyucuların talep ettiği kitap, bu sayede geniş bir okuyucu yelpazesinin ilgisini çekmiş ve kısa sürede beşinci baskısını yapmıştır.

Toplumsal çöküş, adından da anlaşılacağı üzere ferdi problemleri değil, toplumların yıkılışını; toplum olma özelliğini kaybetmesini ifade eder. Toplumsal çöküş tabiri bize tarihin toplumlar için her zaman ilerlemeyi ifade etmediğini de göstermektedir.

Müellif, bu kontekste din-toplum ilişkisinin hem din ve hem de toplum nazarındaki önemini göz önünde bulundurarak, İslam dininin kitabı olan Kur'an-ı Kerim özelinde, toplumsal çöküş olgusunu din sosyolojisi disiplini çerçevesinde sınırlayarak araştırmayı amaçlamıştır. Müellif metin taraması yöntemiyle Kur'an'ı baştan sona toplumsal çöküş perspektifiyle inceleme yöntemine başvurmuş; Kur'an'ın konuyla ilgili verdiği bilgiyi anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır.

Kitap, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde toplumsal çöküş ile ilgili teorik çerçeve ele alınmış, ikinci bölümde Kur'an'da toplumsal çöküş konusuna değinilmiş ve son olarak üçüncü bölümde ise Kur'an'da toplumsal çöküşün nedenlerinden bahsedilmiştir.

Müellif, kitapta akademik bir üslup kullanmış olmasına rağmen hem akademisyenlere hem de sade ve anlaşılır üslubu nedeniyle her tür okuyucuya hitap etmeyi başarmıştır.

Toplumsal Çöküşün Teorik Çerçevesi

Toplum, insanların belli amaçlar uğrunda bir araya gelmeleri sonucu teşekkül eder. Toplumsal çöküş, sosyolojide toplumsal değişimin kapsamı içerisinde yer aldığı için, kısaca toplumsal değişmeden bahsetmekte yarar vardır.

Değişimin toplumsal hali, toplumun hareketli olması münasebetiyle kaçınılmazdır. Hiçbir toplum için mutlak bir durağanlıktan bahsedilemez. Zaten toplumlar fertlerin aynı istikamete doğru hareketi nedeniyle var olmuştur. Bir toplum hızla değişirken, bir başka toplum ona nazaran daha yavaş değişebilir. Toplumların değişimi, nicelik, nitelik, istikamet ve hız ba-

kımından farklılık arz ederler.

Bu bağlamda toplumsal çöküşü toplumsal değişimden ayrı düşünmek mümkün gözükmemektedir. Sosyolojinin araştırma ve inceleme konusu içerisinde yer alan toplumsal çöküş, bir bakıma toplumsal değişimin son aşamasını ifade etmektedir.

Kur'an'da Toplumsal Çöküş

Kur'an, toplumların oluşma, büyüme, gerileme ve çökme hallerini kendine has bir üslup ile ortaya koymuştur. Mesela, Kur'an'da toplum anlamına gelen pek çok kavram vardır. Buna bağlı olarak müellif, kitabında bunlardan bazılarını ele almakla yetinmiştir. Müellif, öncelikle söz konusu kavramların Kur'an'da bulunmuş şekillerine değinmiş, sonra da kavramları din sosyolojisi disiplini içerisinde açıklamıştır. Bunlar, aynı zamanda toplum kavramının karşılığı da olan Karye, Şa'b, Kabile, Karn, Ashab ve Aşiret kavramlarıdır.

Sünnetullah ve Toplum İradesi

Kur'an'daki Sünnetullah kavramı, tarihteki olayların rastgele yaşanmadığını, bilakis Allah'ın belirlediği kural ve kaidelere göre gerçekleştiğini ifade etmektedir. Sünnetullah aynı zamanda bize Allah'ın hiçbir toplum için adetini değiştirmeyeceğini, hükmünü adalet ile sürdüreceğini hatırlatmaktadır:

“(Bu) Allah'ın öteden beri sürüp gitmekte olan sünnetidir, sen Allah'ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın.” (48/Fetih, 23)

Kur'an, toplumların yükseliş, gerileyiş ve çöküşlerini kontrol eden kaideleri ve toplumların istikametlerinin bu minval üzere gerçekleştiğini kıssalar ile anlatmıştır. Sünnetullah kavramını toplumsal fiil öncesi için olduğu zannedilip, toplum iradesini yok ettiği sanılmamalı. Aksine sünnetullah, toplumun iradesiyle seçmiş olduğu fiilin sebep sonuç münasebetine benzer şekilde belli sonuçlarının olduğunu ifade eder. Şu ayet bu gerçeği dile getirir. “Gerçekten Allah, kendi nefislerinde olanı değiştirmedikçe, bir toplulukta olanı değiştirmez.” (Ra'd 11)

Toplumsal Çöküş Kavramı ve Süreci

Müellif, bu başlık altında toplumsal helakten bahsetmektedir. Burada üzerine durduğu önemli noktalardan birisi de, Kur'an'da bahsedilen toplumsal helakin sadece topyekun yok edilmesi anlamına

siyasi nedenler ve sosyo-ekonomik nedenler olarak belirlenmiştir. Ayrıca Kur'an bu maddelere bütüncül olarak yaklaştığı için, yazar da birini diğerinden ayırmamış; ayrı görmemiş ve dini bir perspektifle konuya açıklık getirmeye çalışmıştır. Biz burada çalışmamızın konsepti gereği hepsini ayrı ayrı alamayacağımızdan ötürü, itikadi nedenler üst başlığını kısaca ele almakla yetineceğiz.

İnançın insan davranışlarına, hareketlerine ve düşünce dünyasına yön verdiği bir gerçekliktir. Bu bağlamda Allah'tan aldıkları vahyi insanlara ileten peygamberler, insanların hayatlarında köklü değişiklikler yapmaya vesile olmuşlardır. Sözü edilen bu köklü değişiklik insanın itikadi açıdan değişmesi ve yenilenmesi yoluyla gerçekleşir. İslam peygamberi Hz. Muhammed'in de Mekke döneminde önce insanların itikatlarını Tevhid akidesiyle değiştirmeye odaklandığı görülür. Çünkü inanç olarak değişmeyen ve değiştikten sonra da temelini sağlamlaştırmayan bir toplum, bozulmaya ve yıkılmaya mahkumdur. Örnek olarak ele alacak olursak, mesela Mekke dönemi, insan onurunun hiçe sayıldığı, zenginlerin fakirleri ezdiği, fuhşun yayıldığı, kadınların ikinci sınıf insan muamelesi gördüğü, geçimin faizle gerçekleştiği bir toplumdur. Bireysel ve toplumsal olarak çıkmaz içine girmiş olan bu toplum, vahiyle birlikte değerlerini hatırlayacak, yeniden dirilecek, insanlık onurunu koruyacaktır. Bu mantalitede Mekke'de inen sureler daha ziyade bireysel diriliş üzerine inşa edilmiş olup; Tevhid ve esasları, putları reddetme, zinayı terk etme, ticarete adalette hükmetme, kadınlara gereken değeri verme, namaz kılma, ahiret hayatında ne olacağı, ahlaki değerler gibi konuları ele almıştır.

Müellif, sosyolojinin de konusu olan toplumsal çöküş meselesini Kur'an ayetleri ışığında incelemiştir. Bu hususta Kur'an kıssalarından büyük oranda istifade etmiştir. Özetle kitap, ülke olarak günümüz toplumunun hangi istikamete evrileceğini anlamamız bakımından İslami bir perspektif sunmaktadır. Bu nedenlerle okunmanızı tavsiye ederim.

gelmediğini bilakis fertlerinin varlığını sürdürmesine rağmen toplum olma özelliğini yitirmesi sonucu dağıldığı anlamına da geldiğini anlatır.

Müellife göre Kur'an toplumsal çöküşün bir türü olan “yabancılaşma”dan bahseder. Buna misal olarak da İsrailoğulları'nın maymun ve domuza çevrilmeleri olayını gösterir. Konuyla ilgili görüşler incelendiğinde burada geçen maymunlaşmanın bedenen değil, ruhen ve kalben gerçekleştiği sonucuna varılır. Ancak her anlamda da söz konusu toplumun maymun ve domuz haline gelerek toplumsal bir çöküşle karşı karşıya geldiği ayetlerde belirtilmiştir.

Toplumsal çöküş ile ilgili ayetler incelendiğinde çöküş için belli bir süreçten geçtiği ve bu süreç içerisinde bir takım anlamlar mesafe edildiği açıktır. Bu bağlamda yazar, toplumsal çöküşün nedenlerinin anlaşılır olması için söz konusu aşamalardan kısaca bahsetmiştir. Bunlar dalaletin arttırılması, amellerin süslenmesi, istidrac, mühlet, düşmana yenilmek, felaketlerle yüz yüze gelmek, zengin seçkinlerin tasallutu ve çöküştür.

Ayrıca yazar, toplumsal çöküş faktörlerini farklı bir başlıkta ele almış ve Kur'an'ın çöküş faktörlerini doğal afetler, savaş ve sosyal faktörler olarak üç kısımda ele aldığını belirtmiştir.

Kur'an'da Toplumsal Çöküşün Nedenleri

Çöküş problemi bir veya birkaç nedenden dolayı gerçekleşerek meydana gelmediği için yazar, çöküşü birçok boyutta ele almış ve incelemiştir. Bu bağlamda çalışmada Kur'an'daki çöküş nedenleri itikadi nedenler, ahlaki nedenler,

Memiş Okuyucu, 1965 yılında Yozgat'ta doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokul ve liseyi Kayseri Mimar Sinan Öğretmen Okulu'nda tamamladı. Denizli Eğitim Yüksek Okulu'nu ve H.Ü. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nü bitirdi. "Yozgat ve Orta Anadolu Bölge Ağzında Yaşayan Kelimeler, Deyimler ve Atasözleri", "Maarifimiz ve Geleceğimiz" ve "Türkiye'de Şehirli Dindarlık" adlı eserleri yayınladı.

Denizli Hizmet, Polatlı Postası, Arkadaş Çocuk (Batı Trakya) Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim (MEB) dergilerinde yazılar yazdı. Öğretmenlik, Maarifimiz ve Geleceğimiz başlıkları ile muhtelif kurum ve kuruluşlarda konferanslar verdi. TRT Türkiye'nin Sesi Radyosunda, "Öncü Eğitimci Portreler" programlarını hazırlayıp sundu. 2015 yılında "Yüz Yıl Sonra İlim Heyeti Çanakkale'de" programına katıldı. 12-13 Nisan 2018'de "Türk Düşüncesinde Yerlilik ve Millilik Sempozyumu"nun proje müellifleri arasında yer aldı ve proje yürütücülüğünü yaptı. Halen ASBÜ İletişim Fakültesi Sekreterliğini yürüten Memiş Okuyucu evli ve iki çocuk babasıdır.

Osman Kayaer

“Türkiye’de Şehirli Dindarlık” kitabının çağrıştırdıkları

“Türkiye’de şehirli dindarlık”, 14x20 ebatında 232 sayfa “Enzo” kağıda basılı, mat sefona kaplı, karton kapaklı, Değişim Yayınları’ndan 2021 yılında neşredilmiş bir kitaptır. Memiş Okuyucu tarafından kaleme alınmıştır. Tanıtım ve tenkidini yapacağımız kitap, halen ASBÜ İletişim Fakültesi sekreteri olan yazarın üçüncü kitabıdır.

Dört ana bölüm öncesinde kitabın girizgahında “önsöz”, “takdim ve teşekkür”, “bu kitap nasıl yazıldı” ve “giriş” kısımları bulunmaktadır. Burada anlatılanlar ile kitabın hazırlanış ve ortaya çıkış serencamı ile hangi maksatla kaleme alındığı sorusunun cevaplarını bulmaktayız.

Türkiye’de dindarlık, seküler, laik, Atatürkçü gibi isimlerle anılan Batı’nın fikriyatını ve fiiliyatını (hayat tarzını) benimsemiş insanlara köye ve taşraya ait bir olgu olarak görülür. Dindar insanlar, bu kesim tarafından bir çeşit köylü ya da taşralı olarak yaftalanır. Bu fikri en derli toplu, halen FE-TÖ’den hükümlü olarak cezaevinde bulunan Mehmet Altan tarafından kaleme alınan “Kent Dindarlığı” kitabında görmekteyiz.

Gerçek ise bundan çok farklıdır. İslam’ın ilk müntesibi olan Hz. Peygamber ve ashabı, ticaret ile ünlü Mekke’nin eşrafından insanlardır. Kur’an-ı Kerim, şehirlerin anası olan Mekke’de nazil olmaya başlamış ve İslam hükümlerinin ilk şehri olan Medine’de devam etmiştir. Müslümanların ilk devletini kurdukları

Yesrib’e bizzat Hz. Peygamber “Medine” ismini vermiş ve Müslümanlar da sonraki yıllarda şehirler için “Medine” kelimesini kullanmışlardır. Medine kelimesi, “dinin kaim olduğu şehir” anlamına gelmektedir. Sırf bu isimlendirme bile İslam ve şehir arasındaki bağı anlatmaya yeter de artar bile.

İşte tanıtıma çalıştığımız Memiş Okuyucu’ya ait, “Türkiye’de Şehirli Dindarlık” isimli kitap, bu gerçek üzerinden hareket ederek Türkiye’de köklü bir olgu olan, “şehirli dindarlığı”nı kısa, sade, ama güçlü bir dil ile anlatmaktadır.

Kitabın ilk üç bölümünde konu çeşitli yönleriyle, tarihi serencamı göz önünde bulundurularak anlatıldıktan sonra, dördüncü bölümde “şehirli dindarlığı”na örnek yedi isim üzerinden kitabın tezi ispat edilmeye çalışılmış ve bana göre de bu amaca ulaşılmıştır.

Kitabın 1. Bölümü, “şehirli dindarlığın tarihi” başlığını taşıyor. Yazar, bu bölümde İslam’ın ortaya çıktığı dönemde önemli bir ticaret merkezi olan Mekke’de zuhur edişini anlatırken aslında dinin bizatihi kendisinin bir kuralları bütünü olduğunu vurgulamak suretiyle şehirli olduğunu dile getiriyor. Gerçekten de din kelimesinin Arap lisanındaki anlamı “karşılık”tır ki, bu yazarın tezini doğrulamaktadır.

Yazar, şehirli olmanın en önemli alametinin eğitimli olmak olduğundan hareket ederek Osmanlı şehirlerindeki temel eğitim

kurumlarından bahsetmiştir, ki bu doğru bir mantıktır.

Osmanlı’nın temel eğitim kurumlarının başında “sıbyan mektepleri” gelmektedir. Kitapta, sıbyan mekteplerinin en önemli özelliği olan çocuklara adab-ı muşeret öğrettiği yazmıyor ama bu, Osmanlıdaki şehirli dindarlığının en önemli göstergesidir. Sıbyan Mektepleri’nde çocuğa ilk önce edep öğretilirdi ki bu “şehirli adabı” demektir. Cumhuriyet Türkiye’sinde maalesef böyle bir eğitim yoktur. Osmanlıda sıbyan mektebinden sonra bugünün ortaokullarına tekabül eden “rüşdiye”ler ve liseye tekabül eden “idadi”ler bulunmaktadır. Yazar bu okulların muhtevalarından kısaca bahsettikten sonra yüksek öğretim kurumu olarak isimlendirilebileceğimiz “medrese”ler hakkında da bilgiler verir. Osmanlı yenilenme hareketlerinin ortaya çıkmasından sonra açılan “sultan”lar ve “darülfünun” hakkında da bilgiler verilir. Yazar, darülfünun hakkında daha teferruatlı bilgiler verir ki bunun sebebi burayı cumhuriyet dönemi şehirli dindarlığının kaynağı olarak görmesidir. Bana göre de yazarın tezi doğrudur ki ilerleyen bölümlerde bunu örnek olarak seçtiği isimlerin darülfünun ile irtibatları üzerinden ispatlamaktadır.

Yazar, şehirli dindarlığın oluşumunu sağlayan temel eğitim kurumlarından olan ve bir çeşit yaygın eğitim kurumu olarak isimlendirilebilecek “cami” “teke” ve “zaviye”lerden de bah-

setmektedir. Bu gün bile toplum hayatının şekillenmesinde etkin olan camilerin bir çeşit eğitim kurumu olarak görülmesi gerekir.

Kitabın ikinci bölümü “Cumhuriyet dönemi din eğitimi” başlığını taşımaktadır. Bilindiği üzere cumhuriyet dönemi din eğitimi bakımından inişli çıkışlı bir durum arz etmektedir. Yazar bu iniş çıkışları gayet sistematik olarak eğitim kurumları üzerinden göstermektedir. Burada yazılanları okuduğunuzda cumhuriyet dönemi “din ve devlet ilişkileri” hakkında kısa ama özlü bilgiler elde ediyorsunuz.

Yazar, Cumhuriyet sonrası Türkiye’de din eğitimi ile ilgili kurumları anlatırken Diyanet İşleri Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü üzerinde özellikle duyuyor. İlk başta yeni cumhuriyetin din eğitimine bakışı olumlu iken 1924’de çıkarılan tevhid-i tedrisat kanunu ile ilişkiler giderek kötüleşmiştir. Amerikalı eğitimci ve felsefeci John Dewey’in raporu sonrasında iş din eğitiminin tamamen yasaklanmasına kadar vardırıılır. Tabii bu iş biraz tepkilerin önlenmesine matuf olarak öncelikle din eğitimi veren kurumların kapatılması, saniyen diğer eğitim kurumlarındaki din derslerinin müfredattan çıkarılması, salisen din görevliliğinin devlet memuru statüsünden çıkarılması ve nihayet her tür din eğitiminin yasaklanması ile sonuçlanmıştır. Solcuların ve Kemalistlerin bü-

yük bir özlem ve romantik bir dil ile anlattıkları “köy enstitüleri”nin de Dewey raporu ile ortaya çıktığını kitaptan öğreniyoruz, ki bu benim için önemli bir bilgidir. Şurası da bir vaktadır ki köy enstitüleri yeni Türkiye’nin tarım ülkesi olarak kalmasını ve batının bir çeşit yiyecek tedarikçiliğine razı edilmesine matuftur.

Yazar, bu bölümde özellikle 1950 sonrasında din eğitiminin yeniden ortaya çıkışını, Yüksek İslam Enstitüleri’nin ve İmam Hatip Okullarının açılmasını mevzubahis eder. Bu konuda verilen mücadeleleri özetler. Gerçekten de bu okullar, Türkiye’de şehirli dindarlığın (ki buna “kitabî dindarlık” da diyebiliriz), yeniden filizlenmesine ve giderek yaygınlaşmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Kitabın 3. bölümü “şehirli dindarlığın oluşumu” ismini taşımaktadır. Bu bölümde yazar, İslam’ın ilkin Mekke’de yani bir şehirde ortaya çıktığını ve Medine’de şehir devletine dönüştüğünü sonraki zamanlarda esas itibarıyla şehirlerde yaygınlaştığını anlatarak “şehir dini” olduğunu gösteriyor. Kur’an-ı Kerim’deki “hanginizin daha iyi iş yapacağını görmek için” ayetiyle ilişkilendirerek İslam’ın Müslüman şehir medeniyeti ve kültürünü bu sayede inşa ettiğini söylüyor.

Bu bölümde şehirli dindarlığın ne anlama geldiğini ifade

etmek üzere Nurettin Topçu, Ali Fuat Başgil ve Mehmet Said Aydın'dan alıntılar yapılmıştır. Şehirli dindarlığın esas itibarıyla "ahlaki dindarlık olduğu" dile getirilmiştir. Memiş Okuyucu'nun önemle üzerinde durduğu olgulardan biri de Osmanlıdaki şehirli dindarlığın zirvesi olan İstanbul'dur. Yazara göre İstanbul, mimari, harsi, musiki, edebi, vs. bakımlardan İslam'ın en güzel tezahür ettiği örnek bir şehirdir ki buna itiraz edecek kimse bulunmaz. İstanbul terbiyesi ve İstanbul Türkçesi, Osmanlı şehirli dindarlığının günümüzde de hatırlanan iki güzel özelliğidir.

Yazar, bu bölümde cumhuriyet dönemi dindarlığının temelini oluşturan Tanzimat sonrası ortaya çıkan mekteplerden ve özellikle de "Darülfünun"dan övgü ile bahseder. Bu okulların Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde şehirli dindarlığın bir çeşit pınarı olarak işlev gördüğü söyler. Baytar Mektebi mezunu olan Mehmet Akif Ersoy'a bu konuda merkezi bir yer tahsis eder.

Kitabın 4. Bölümü, "Türkiye'nin şehirli dindarlığına hayat veren yedi isim" başlığını taşımaktadır. Kitabın yarısından biraz fazlası bu bölümdedir. Kitabın ismini yansıtmaması bakımından çok iyi seçilmiş bu yedi şahıs, gerçekten de Türkiye'de şehirli bir İslam anlayışının yeniden neşv-ü nema bulmasında önemli katkılar yapmıştır. Biraz sonra her bir ismin karşısına hangi kurumunu ihdas ettiğini ve ne gibi fonksiyonlar icra ettiklerini söylediklerimizde, göreceksiniz ki yazarın bu tercihi meramını anlatmak bakımından çok isabetlidir.

Yazarın bahsettiği yedi ismin en başında Ahmet Hamdi Akseki gelmektedir. Yazar Akseki'nin biyografisi hakkında teferruatlı bilgiler verir ki bunları kitaptan öğrenirsiniz. Akseki, velut bir müellif olarak verdiği eserlerin yanında "Diyanet İşleri Başkanlığı"nın inşasında oynadığı büyük fonksiyon ile hala Türkiye Müslümanlığına tesir etmektedir. Bunu Diyanet İşleri Başkanlığının devasa yapısını düşündüğünüzde daha iyi anlarsınız.

Yazarın bahsettiği ikinci kişi, Ali Fuat Başgil'dir. Ali Fuat Başgil, "Gençlerle Başbaşa" isimli kitabıyla ve İsmet İnönü'nün karşısında cumhurbaşkanı adayı olarak çıkmasıyla hatırlanır. Ancak onun "Yüksek İslam Enstitüsü'nün kurulmasındaki fonk-

siyonunu da kitaptan öğreniyoruz. Dolayısıyla onun Türkiye'de İslam'ın yeniden öğrenilen bir din olmasındaki katkısı büyüktür.

Üçüncü kişi, Mahmut Celallettin Ökten'dir. Ökten, Cumhuriyet sonrası İmam Hatip Okullarının yeniden açılmasını sağlayan ve müfredatını belirleyen kişidir. Halen uygulanan müfredatın % 40'ının dini % 60'ının pozitif bilimlerden oluşması onun öngörüsü ile gerçekleşmiştir ki bu, imam hatip mezunlarının zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek yetkinlikte olmasını sağlamaktadır.

Dördüncü kişi, Muallim Mahir İz'dir ki hem İmam Hatip Okulları'nda, hem Yüksek İslam Enstitülerinde hem de camilerde ve sivil mekanlarda halka verdiği dersler ve serbest sohbetler ile büyük etki uyandırmış bir İstanbul beyefendisidir. Mahir İz, talebelerine ve muhiplerine yüksek edebi ve güzel İstanbul Türkçesi ile iyi bir "usvet'ü-l hasene" (güzel örnek) olmuştur.

Beşinci kişi, Mehmet Sait Aydın'dır. Benim de bir dönem sistematik felsefe dersime giren Mehmet Sait Aydın gerçekten de felsefi birikimi ile şehirli bir Müslüman görünümü arz etmektedir. Aydın güçlü felsefi birikimi ve yüksek hitabet kabiliyeti sayesinde pek çok ilim erbabına tesir etmiştir.

Altıncı kişi Tayyar Altıkulaç'tır. Altıkulaç, Diyanet İşleri Başkanlığını yeniden organize etmesi ve ortaya çıkardığı kurumlar bakımından Türkiye Müslümanlığına en çok etkisi olan kişilerden biridir. Pek bilinmese bile onun ortaya çıkardığı, "Türkiye Diyanet Vakfı" "İSAM", "İslam Asiklopedisi" ve "29 Mayıs Üniversitesi" gibi kurumlar bir adamın tek başına yapabileceği türden değildir. Altıkulaç, bütün bunları herkesin takdir ile yad ettiği "teşkilatçı"lığı sayesinde gerçekleştirmiştir.

Yazarımızın mevzubahis ettiği son kişi, D. Mehmet Doğan'dır. "Türkiye Yazarlar Birliği"nin kurucusu olan Mehmet Doğan, Ankara'daki mütevazı lakin mücadeleci hayatı ile Ankara Müslümanları'nca örnek bir abi olarak görülmeyle kalmayıp, Türkiye'nin her yerinde tanınan ve bilinen biri olmuştur. Mehmet Doğan, Mehmet Akif Ersoy'u sadece İstiklal Marşı şairi olarak kalmaktan çıkarıp fikirleri ile bilinir biri haline getirmenin mü-

Zeynep Kaya, 2001 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyât Fakültesi'nden mezun oldu. 2006 yılında Din Eğitimi Bilim Dalı'nda "Basında Din Eğitimi-Öğretimi Laiklik Tartışmaları (1945-1960)" başlıklı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2014 yılında "Din Eğitimi Açısından İnanç Gelişim Teorisi Üzerine Bir Araştırma ve Değerlendirme" teziyle doktor oldu. Doktora tezini, "Türk Toplumunda İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi" adıyla kitaplaştırdı. 2017 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Din Eğitimi Bilim Dalına öğretim üyesi olarak atandı. 2018 yılında ise Ankara sosyal Bilimler Üniversitesine katıldı.

Din eğitimi dindarlaştırır mı?

İnsanlıkla birlikte başlayan din olgusu, gelişimsel bir varlık olan insan için dinî gelişim sürecini de beraberinde getirmiştir. Dinî gelişim konusu, din psikolojisinin müstakil bir disiplin olarak belirmeye başla-

cadelesini vermiş ve bunda da büyük oranda başarılı olmuştur. Mehmet Doğan, Türkçenin korunması mücadelesi veren ender isimlerden biridir aynı zamanda. Benim kuşağım, onu "Batılılaşma İhaneti" isimli kitabıyla hep hatırlayacaktır.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız gibi bu kişiler, batıcılarımız tarafından Müslümanlara yönetilmiş köylü ve taşralı yakıştırmasını boşa çıkaracak gerçek örnek şahıslardır. Her birinin yaptıklarını göz önüne getirdiğinizde kendisini İslam'a nispet eden bizler için adeta birer usvet'ü-l hasene olduklarında da şüphe yoktur.

Sonuç olarak, kitabın Türkiye tecrübesine uygun bir "Şehirli Müslüman"lığının izlerini bize gösterdiğini düşünüyorum. Bugün içinde bulunduğumuz serbestiye (eksik olmasına rağmen) kolay gelmediğimizi adeta dinsiz bir toplum inşa etmek isteyenlerin kışkırttığından hangi zorlukları çekerek kurtulmaya çalıştığımızı ve hala bu zorlukların devam etmekte olduğunu göstermek bakımından faydalı buluyorum. Bu yüzden de okumanızı tavsiye ederim.

dığı yıllardan beri üzerinde çalışılan ilgi çekici konulardan biri olmuştur. Dinî gelişim, Batı dünyasında geliştirilen pek çok teorinin konusunu oluştururken İslâm kültür coğrafyasında daha çok mutasavvıfların danışmanlık ve din psikolojisi alanlarında kendine geniş bir ilgi alanı bulmuştur. Teoriye göre, inanç gelişimi bireyin hayatı boyunca, kendi içinde bütünsel ve hiyerarşik bir gelişim süreci takip etmekte ve evrensel bir karakter taşımaktadır.

Zeynep Kaya tarafından kaleme alınan ve Dem yayınlarından 2015 yılında çıkan "Türk Toplumunda İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi" isimli çalışma J. Fowler'ın teorisi bağlamında Türkiye'de yapılmış çalışmalar üzerine bir meta-analiz niteliği taşımaktadır. Kavramsal bir çerçevede gelişim ve dini gelişim teorilerinin yer aldığı birinci bölüm ile başlayan eser, ikinci bölümde teorinin ön gördüğü inanç gelişim aşamalarının, okul öncesinden ergenliğe kadar olan süreçte Türk insanı üzerindeki uygunluğunu, araştırma sonuçlarına dayalı olarak ortaya koymaya çalışmaktadır. Yetişkinlik dönemimdeki bireylerin İnanç Gelişim Teorisine göre hangi aşamada olduklarını tespit eden araştırma sonuçlarına yer verilen üçüncü bölüm ile beraber, teorinin tüm gelişim basamaklarına öngördüğü kriterler ile Türkiye'deki araştırma sonuçları karşılaştırması tamamlanmış ol-

gilendiği bir konu olarak dikkat çekmektedir. James W. Fowler'ın 20. yüzyılın son çeyreğinde bilim dünyasına sunduğu "İnanç Gelişim Teorisi", Amerika ve Batı Avrupa'da din eğitimi, ergen eğitimi, dinî maktadır. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise teori bağlamında yürütülen çalışmaların sonuçları, din eğitimi açısından değerlendirilmektedir.

Din; hangi boyutta ele alınırsa alınsın, hayatın bir bütün olarak yorumlanmasında ve üstesinden gelinmesinde aşkın bir varlık ile ilişki kurmaya yardımcı olan değerler sistemidir. Her din kendine has bir inanç sistemi ve buna bağlı olarak gelişen bir imân anlayışına sahiptir. Allah ile insan arasında bir ilişki konusu olarak inanç, insanla ilgili bir problemdir. Konusu insan olan din eğitiminin, insanı anlamlandırabilmesi için her şeyden önce onu tanıması gerekmektedir. Bu nedenle, din eğitimi de bir bilim olarak, dinin mahiyetine uygun bir şekilde insan varlığının bütünü ile ilgilenir. Dinî bilincin geliştiği tecrübi düşünce süreçleriyle var olan ilişkisini anlamaya çalışmanın din eğitiminin görevleri arasında olduğu düşünüldüğünde, kitap bir teori çerçevesinde insan hayatının gelişim dönemlerinin tümünün Din Eğitimi açısından değerlendirilmesini yaparak alana katkı sunmaya çalışmaktadır.

ASIRLIK GECE

BELGELER VE DELİLLER IŞIĞINDA
15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ

Hüseyin Aydın

destansı gecenin kitabını konuştular

ASBÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı olarak FETÖ darbe girişiminin sene-i devriyesi olan 15 Temmuz 2021’de “Asırlık Gece” kitabının müellifi ile kütüphanede bir röportaj gerçekleştirdik. Müellif Hüseyin Aydın ile söyleşiyi Prof. Dr. Turan Karataş yaptı. Karataş’ın soruları hem FETÖ örgütü hakkında bilinmeyen hususların ortaya çıkmasına kapı araladı hem de dinleyenleri 15 Temmuz’a geri götürdüp onların hatırlanmasına vesile oldu..

- 15 Temmuz darbe girişimine ilişkin hazırlıklar kimler tarafından, nerde ve nasıl yapıldı?
- FETÖ’cüler böyle bir darbe girişimine neden kalkıştı?
- Darbe saati niye erkene alındı?
- Darbenin ilk saatlerinde Fetullah Gülen hangi sivil imamla görüştü?
- Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başbakan Yıldırım darbe olduğunu öğrendiklerinde ne konuştular, ne karar aldılar?
- Genelkurmay Karargâhı ve diğer karargâhlar nasıl işgal edildi?
- Üst düzey komutanların başına ne geldi?
- Akıncı Üs Komutanı Hakan Evrim, Fetullah Gülen’le kimi görüşürmek is-

tedi?

- Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Marmaris’ten İstanbul’a intikali nasıl planlandı, yol boyunca neler yaşandı?
- Ankara’yı bombalayan uçaklara kim talimat verdi?
- TRT baskınının ve TV’deki darbe bildirisinin arka planında neler yaşandı?
- Ömer Halisdemir, Semih Terzi’yi nasıl etkisiz hale getirdi?
- Darbe nasıl bastırıldı, darbeciler hangi koşullarda teslim olmak zorunda kaldı?
- Darbe başarılı olsaydı nasıl bir Türkiye’ye uyanacaktık?

Bu ve buna benzer sorulara cevap veren kitap üzerine yapılan söyleşi izleyenlere kitap hakkında bilgiler vermesinin yanında FETÖ örgütü hakkında bilgilerde içermektedir.

Aydın, sizi en çok ne şaşırttı sorusuna cevap olarak “Türkiye’de geçmişte de pek çok örgüt ortaya çıktı. Ancak devlet içinde bu kadar büyüyen başka bir örgüt olmadı, diye cevap verdi ve bu yapının bir kaç başka devlet ile bağlantısının olduğunu söyledi.

Aydın bir soru üzerine de örgütün yapılanmasının hücre tipi olduğunu bu yüzden çok gizli kalabildiğini söyledi.

Miraç Savaş Turhan ve Ali Danışman ortak imzasını taşıyan “Yapı-Eyleyen İkiliği ve Kurumsal Kuram” adlı kitap Beta Basım Yayım tarafından neşredilmiş. Enzo kağıda basılı kitabın kapağı karton üzerine mat selefona kaplı.

İnsanoğlunun söylem ve davranışları bireysel iradesinin mi yoksa içinde bulunduğu yapının mı yansıması olarak ortaya çıkar? Bu soru, sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında yapı mı belirleyici eyleyen mi ikilemi içerisinde uzun yıllardır tartışılmaktadır. Siyaset bilimi, ekonomi ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimlerde ön plana çıkan ve organizasyon çalışmalarında da en fazla yaygınlık kazanan kuram haline gelen kurumsal kuramda da bu tartışmalar önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, birçok çalışma bu tartışmalara farklı şekillerde yer vermekle birlikte, konuyu özellikle kurumsal kuram perspektifinden bütüncül ve kapsamlı bir şekilde ele alıp sunan çalışmalara pek rastlanmamaktadır?

İşte, Dr. Miraç Savaş Turhan’ın, Prof. Dr. Ali Danışman’ın danışmanlığında hazırlanmış olduğu doktora tezinin bir kısmından üretilen ve 2016 yılında Beta Yayınlarından çıkan “Yapı-Eyleyen İkiliği ve Kurumsal Kuram” başlıklı kitap organizasyon çalışmaları özelinde kurumsalcı yaklaşımda yapı-eyleyen ikiliği çerçevesinde ortaya çıkan perspektif ve kavramları kapsamlı bir şekilde ortaya koymakta ve değerlendirmektedir.

Kitapta, ilk olarak, yapı-eyleyen ikiliği ile ilgili yazına dair bilgilendirme ya-

pılmaktadır. Daha sonra, organizasyon kuram(lar)ı, genel olarak paradigmatik konuları çerçevesinde değerlendirilmekte, akabinde de örgütsel analizdeki kurumsalcı yaklaşım, düşünsel esasları, temel çalışmaları sunularak tartışılmaktadır.

Kitabın son bölümünde, kurumsalcı yaklaşımın mevcut durumu yapı-eyleyen ikiliği bağlamında değerlendirilmekte ve özellikle son yıllarda ortaya çıkan yeni yönelim çağrıları üzerinde durulmaktadır.

Kitap, önsözünde Prof. Dr. Şükrü Özen’in de vurguladığı üzere “yazarların tabiriyle ‘ağır akademik mevzular’ üzerine” genç akademisyenlerden ve okuyuculardan duyulan “okudum ama fazla anlamadım” yakınmalarının azalacağını umut etmemizi sağlayan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Yayınevinin tanıtım bülteninde de vurgulandığı üzere, kitap, en başta yönetim ve organizasyon alanındaki lisansüstü öğrencilere hitap ediyor. Ancak, hedeflediği okuyucu kitlesi bununla sınırlı değil. Sosyoloji ve özellikle de örgüt sosyolojisi alanlarında çalışan akademisyenler ve araştırmacılar da kitabın potansiyel okuyucu kitlesi arasında yer alıyor. Ayrıca, akademik çevrelerin yanı sıra, sosyal bilimlere, bilhassa da sosyal bilimlerdeki karmaşık kurumsal tartışmalara meraklı tüm okuyuculara da hitap ediyor. Kitap, araştırmacılara kendi düşünme dilleri olan ana dillerinde okuma yaparak, yapı-eyleyen ikiliği ve kurumsal kuramın derinlemesine anlaşılmasının ve tartışılmasının sağlanabilmesi adına bir fırsat sunuyor.

TÜRKÇEYİ SAVUNAN ADAM KÜTÜPHANEMİZDE

ASBÜ Kütüphanesi "Bir Yazan Bir Kitap" söyleşileri çerçevesinde Aralık ayının ilk haftasında D. Mehmet Doğan'ı misafir etti. Türkçenin yılmaz müdafii olan D. Mehmet Doğan, "Türkçe Düşünmek Türkçeyi Düşünmek" adlı son kitabını anlattı.

Yazarlar Birliği'nin kurucusu, kırka yakın kitabın müellifi D. Mehmet Doğan, "Türkçe düşünmek Türkçeyi düşünmek" adlı son kitabı üzerine ASBÜ Kütüphanesinde bir sohbet gerçekleştirdi. Sohbet dinleyici olarak akademisyenler, öğrenciler ve idari personelden türkçe ve edebiyat ile ilgilenenler katıldı. Yaklaşık bir saat süren konuşma sonrasında D. Mehmet Doğan dinleyicilerin sorularını da cevapladı. Mehmet Doğan'ın konuşması "youtube asbü kanalı"ndan yayımlandı.

Mehmet Doğan'ın kitabı, türkçeyi düşünmek, türkçe düşünmek ve sahih türkçe yazıları başlıklarını taşıyan üç bölümden müteşekkil.

D. Mehmet Doğan, konuşmasının başında ASBÜ Kütüphane binasının (başka bir deyiş ile eski Sümerbank binasının) tarihi değerinden bahsetti ve "kütüphanede konuşuyor olmak benim için her zaman

ağrı bir değer taşımıştır", dedi. Doğan, bu binanın kütüphaneye dönüştürülmüş olmasının da Ankara için bir kazanç olduğunu söyledi.

D. Mehmet Doğan, türkçenin sadeleştirilmesi ya da öz türkçeleştirme adı altında yapılanları günümüz türkçesini içinden çıkılmaz bir hale getirdiğini tarihi serencamını özetleyerek anlattı. Kendi yetiştiği dönemdeki büyük edebiyatçıların dillerinin yok edildiğini örnekleri ile gösterdi. Bugün cumhuriyetin kuruluş yıllarındaki edebiyatçılarımızın yazdıklarını anlayamıyoruz. Bu durumun müsebbipleri tek parti dönemi ve sonrasındaki öztürkçeci yöneticilerdir. Dedi.

Doğan, "Bir dönem, milli eğitim bakanlığı bazı kelimelerin okul kitaplarında kullanılmasını yasaklayan bir liste hazırladı. Kendi kelimelerimiz ders kitaplarından çıkarılınca yeni nesiller kendi dilini bilmez hale geldi. Halbuki bakan-

lığın yasakladığı kelimeler cumhuriyetin kurucularının, hatta bizzat bu kararı verenlerin kullandığı bir dilin kelimeleri idi. Bir ülkenin milli eğitim bakanı böyle bir uygulamaya nasıl imza atabilir? Bu bir topluma kendi dilini unutturmaktan başka bir şey değildir" dedi.

Doğan, uzun zamandır Türk Dil Kurumu eskisi gibi kelime uydurmuyor ama dilin iyileştirilmesi konusunda herhangi bir iş de yapmıyor. Soruyorum, aranızda Türk Dil Kurumunun bugün ne ile iştiغال ettiğini bilen varmı? dedi.

Mehmet Doğan konuşmasının bir yerinde bir hatırasını anlattıktan sonra günümüz Çinlilerinin 2000 yıllık bir Çince metni kolayca anladıklarını, aynı durumun batılılar için de geçerli olduğunu lakin Türkiye'de her nesil, bir önceki neslin yazdıklarını anlayamaz hale geliyor dedi. Bunun önüne geçemediğimiz takdirde beş on

sene sonra bugün konuştuğumuzu anlayacak gençler bulamayacağız, dedi.

Doğan, "Günümüzde türkçe için en büyük problemlerden biri de kelime uydurmaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sadece Türk Dil Kurumu öz türkçeleştirme adı altında kelime uydururdu, günümüzde ise herkes kelime uydurur hale geldi. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde anlamını sadece yazarının bildiği pek çok uydurulmuş kelimeye şahit oluyoruz." Dedi.

Mehmet Doğan bu durumu GDO'lu dil diye isimlendirdiğini anlattı. Nasıl yediğimiz GDO'lu besinlerde asli tadı, kokuyu ve lezzeti alamıyorsak günümüz GDO'lu türkçede de aynı durum ile karşı karşıyayız, dedi.

Mehmet Doğan konuşmasını bitirdikten sonra dinleyicilerin sorularını da cevapladı.

Dinleyicilerden biri, dilde değişim kaçınılmazdır, yeni

ürünler ortaya çıkıyor, yeni meseleler zuhur ediyor, bunların yeni kelimeler ifade edilmesi kaçınılmazdır bu duruma ayak uydurmadığınız takdirde hayatın dışında kalıyorsunuz. Bu durumu nasıl izah edersiniz sorusuna şu cevabı verdi: "asıl olması gereken sizin sözünü ettiğiniz haldir. Biz buna itiraz etmiyoruz bilakis böyle yapılmalı diyoruz. Bizim itiraz ettiğimiz dilin tabii gelişimi yerine dışarıdan bir çeşit hormon vererek asli hüviyetinin ve özelliklerinin yok edilmesi- nedir. Geçmişte hem konuşma dilinde hem yazı dilinde kullanılmış bilinir hale gelmiş kelimelerin öz türkçe olmadığı gerekçesiyle kullanımdan kaldırılmasıdır. Yeni nesillerin babalarının dilini unutmaya zorlanmasıdır. Bu durum dilin zayıflamasına hatta sığlaşmasına sebep olmaktadır, diye cevap verdi. yoz ve sığ bir dilin de kimseye faydası yoktur.

D. Mehmet Doğan

Kitabını Anlatıyor

Genleriyle oynanmış gıdalardan kaçınıyoruz, neden? Beden sağlığımızı korumak için! Kansere başta olmak üzere hastalıklara yakalanmamak için. Zihin sağlığımız için de genleriyle oynanmış dil unsurlarından uzak durmamız gerekiyor. Sahih türkçeye dönmek zorundayız! Dilimiz bir taraftan yabancı dillerin istilasına maruz kalmış, diğer taraftan GDO'lu uydurma bir dilin. İkisinden de kurtulamazsak türkçe iflah olmaz. Sadece günlük konuşma diliyle sınırlı mahalli bir dil haline gelir.

Davettimizsiniz

07 Aralık 2021

Gün/Saat: **Salı, 16:00**

Yer: **ASBÜ Kütüphane Girişi**

Nurettin Ceviz

Arap Milliyetçiliğine Ne Oldu?

Değerlendirmeye konu kitap, Arap Milliyetçiliği konusunda ülkemizde yazılan ilk özgün akademik eserdir. Daha önce Arap milliyetçiliğiyle ilgili çeviri birkaç eser yayınlandı. Bir de Birinci Dünya savaşı esnasında Türkleri arkadan vurdukları (!) gerekçesiyle Arap ve İslam düşmanlığı kokan bir iki kitap dışında kayda değer özgün bir çalışma bulunmuyor.

Burada üzerinde durduğumuz çalışma yazarın ifadesiyle “son on yılda Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’deki üniversitelerde Arap Milliyetçiliği üzerine verdiği derslerden yola çıkarak, konuya ilgi duyanların yanı sıra sahaya yeni adım atan yüksek lisans ve doktora öğrencileri kadar dış politika yapımcılarına ve siyasilere, Arap milliyetçiliğinin temel paradigmasını ele almak suretiyle bilgi ve yorum sunma çabası” olarak özgülüğüyle öne çıkıyor.

Giriş’te Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkışı, gelişmesi, milliyetçilik hareketi üzerinde Nasır’ın etkisi, İsrail Devletinin kuruluşunun etkileri ve bu arada Yaser Arafat yönetimindeki Filistin Kurtuluş Ordusu’nun durumunun kısaca ele alınıyor ve 22 Arap ülkesi ile ilgili temel bilgilere yer veriliyor. Ardından Arap milliyetçiliğinin ortaya çıktığı tarihsel arka plan anlatılıyor. Burada, Birinci Dünya Savaşı kaybeden Osmanlı Devleti’nin ordularının Doğu vilayetlerinden çekilmek zorunda kalması sonucu bırakılan topraklarda İngiltere ve Fransa’nın farklı gruplara verdiği birbirleriyle çelişkili taksim sözleri ve bunu izleyen işgal hareketi ile sınırların belirlenmesi anlatılıyor. Ayrıca petrol yatakları esas alınarak yapılan sınır belirlemesi esnasında, gü-

nümüz olaylarında etkisi görülen etnik unsurların birlikteliğinin göz ardı edildiği belirtiliyor ve sonuç olarak sınırların tamamen İngilizlerin öngördüğü gibi şekillendiği ifade ediliyor.

Süreci kısaca özetleyecek olursak kronolojik olarak şu hadiseleri saymak mümkündür: İsrail Devletinin kurulmasına mukavemet edemeyen Arap ülkelerine, sınırların meşruiyetini sorgulama imkanı verilmediği gibi Birleşmiş Milletlerin himayesinde bir de İsrail devleti kurulması sağlandı. Araplar, kendi varlıklarına bir tehdit olarak algıladıkları bu olaya karşı bir araya geldi. Arapların birleşik ordusu ile İsrail arasındaki ilk savaşı kaybeden Araplar, İsrail’in topraklarını genişletmesine mani olamadı. Arap milliyetçiliği Mısır’da Cemal Abdunnasır’ın liderliğinde yeni bir döneme girmeye çalışıyordu. 1956’da İsrail, İngiltere ve Fransa Mısır’a ortak olarak saldırdı ve Mısır, Sovyetler Birliğine yaklaşmak zorunda kaldı. Nihayet İsrail’in Mısır’ı ikinci defa mağlup ettiği 1967 Arap-İsrail Savaşından sonra dengeler oldukça değişti. Sovyetler Birliğinin safalarına geçen Mısır’ı, Irak, Yemen, Libya ve Suriye izledi (22-28). Milliyetçilik Teorileri Üzerine başlığı altında 19. yüzyılın en önemli sosyo-politik hareketi olarak milliyetçilikle beraber kendini gösteren millet-milliyetçilik-devlet kavramlarına dair tartışmalara yer veriliyor. Arap milliyetçiliği analiz edilirken ihtiyaç duyulacak teorik çerçeve, Ernest Renan, Ernest Gellner, Eric Hobsbawm ve Benedict Anderson’un görüşleri ve çalışmaları ışığında ortaya konuluyor (28-39).

Milliyetçilik Nerede ve Ne Zaman Doğdu? başlığında dünyada

milliyetçiliğin doğuşu ve bu kavrama ilişkin teoriler ele alınıyor. Osmanlı İmparatorluğunda, tarihsel olarak ortaya çıkan Balkan Milliyetçiliği üzerinde duruluyor (52-54). Balkanlarda Milliyetçilik altında, Balkanlarda milliyetçiliğe zemin hazırlayan en önemli etkenin “on dokuzuncu yüzyılda artık uzak coğrafyalardaki sömürgeci Avrupa İmparatorluklarının Osmanlı coğrafyasını son bir paylaşım alanı olarak seçmiş olmaları” şeklinde ifade ediliyor. Burada günümüz Balkan ülkelerinin Osmanlı Devleti’nin bünyesinden teker teker nasıl koparıldığı ana hatlarıyla anlatılıyor. Balkanlarda ayrılıkçı milliyetçilik hareketlerinin hareket noktasının esas itibarıyla “Osmanlı sisteminin esnek kurumlarından almış olsa da gayr-i müslim kalkışmaların her durumda başka bir veya birkaç Avrupa devletinin himayesinde palazlandığı, yine kiliselerin Osmanlı sisteminden kaynaklanan yarı özerk yapısı ile bu kalkışma süreçlerinde halkı yönlendirme ve motive etme konularında ciddi olarak destek verdikleri”ni anlıyoruz.

Kitabın Birinci Bölümü Arap Milliyetçiliğinin İcadı başlığını taşıyor. Burada önce 1517 yılında Osmanlıların, bugün Ortadoğu olarak adlandırılan bölgeye girişleriyle başlayan dönem itibarıyla bölgenin bir portresi çizilerek Arap milliyetçiliğinin doğuşunu erken tarihlerde arayan teoriler tartışılıyor. Bu cümleden olarak Arap milliyetçiliğinin ilk olarak ‘Osmanlı döneminde ve

1798’deki Napolyon’un Mısır’ı işgali ile başlayan reform hareketlerinin bir sonucu’ olarak gören Oryantalist görüş ile daha temkinli bir yaklaşımla Arap milliyetçiliğinin ‘İttihat ve Terakki döneminde Jön Türklerin Türkçü (milliyetçi) politikalarına bir reaksiyon biçiminde’ ortaya çıktığını savunan tezler etraflıca tartışılıyor (59-66).

Araplar ve Avrupalılar: Yeni Bir İlişki Modeli alt başlığını taşıyan bölümde ise, Napolyon’un Mısır’ı işgaliyle başlayan dönemle birlikte Arap milliyetçiliğinin kültürel olarak keşfinin ve işlenmesinin başladığını ifade eden Oryantalist teori ele alınmaktadır. Bu teorinin tezinin tek başına kültürel farkındalığı izah etmeye yetmediği, kültürel farkındalık mekanizmasının harekete geçmesinde Balkanlardaki isyanların ve bunların Asya vilayetlerine etkisinin göz ardı edilmemesinin gerektiği tartışılmaktadır.

Arap milliyetçiliğinin birinci dönemi diye adlandırılan zaman diliminde, “daha sahil bir Hristiyanlık anlayışına ulaştıklarını düşünen Protestanların Amerika’ya yerleşip zenginleşmelerinin ardından Ortadoğu’da hem Müslümanları hem de Ortadoğu’nun

diğer kadim Hristiyan toplumlarını kendi yollarına davet etmek için” giriştikleri misyonerlik faaliyetleri ve bu amaçla kurulan okulların Arap milliyetçiliği olgusunun gelişmesi üzerindeki etkisi, Misyonerler ve Okulları adlı alt başlığı taşıyan bölümde ele alınıyor. Böylece, Arap

milliyetçiliğinin ortaya çıkışını temsil eden zaman dilimi olan ilk evresi tamamlanmış oluyor. Kitabın İkinci Bölümü, Birinci Dünya Savaşı ve Arap Milliyetçiliğine Etkileri başlığını taşıyor. Arap milliyetçiliğinin ikinci aşamasının ayrıntıları burada veriliyor. Kısa bir girişin ardından Osmanlı İmparatorluğunun topraklarının paylaşılmasında, dağıtılmasında ve yeni yönetimlerin iş başına getirilmesi esnasında Britanya’nın hep ön planda olduğunu görüyoruz. Çanakkale yenilgisinin ardından kendi pozisyonunu diğer ortaklar karşısında güçlendirmek amacıyla Britanya, önce Mekke Şerifi Hüseyin ile temasa geçerek bir Arap isyanına öncülük yapması karşılığında kendisinin bağımsız bir devlete sahip olabileceği fikrine yöneltti. Arap Yarımadasında düzenlenecek bir isyanla, Osmanlı sınırlarının güneyinde istikrarın bozulması ve içerde ordunun gücü ve dikkati dağıtılarak Britanya’nın yeni askeri ve diplomatik hamleleri için fırsatlar oluşturulması planlanmıştı. Arap Milliyetçiliğinin Teoris-

yenleri alt başlığını taşıyan bölüm, bir süre Arap Milliyetçiliğinin genel kabul gören yaklaşımlarını belirleyen politik bir eser olarak kalan Arap Uyanışı adlı eserin yazarı olan ve ilk teorisyen kabul edilen George Antonius (1891-1942) ile başlıyor. Ardından milliyetçilik ve Arap Milliyetçiliği üzerine çok sayıda eserleri olan ve ilk eserlerini Osmanlı İmparatorluğu henüz dağılmadan yaşadığı İstanbul'da veren Sâti el-Husrî (1881-1968)'nin eserleri ve görüşleri hakkında bilgi veriliyor. Bu kısımda son olarak, Arap Milliyetçiliği üzerine hem teorik hem de pratik olarak Suriye'de Ba's ideolojisini kurumsallaştırıp siyaset sahnesine armağan eden Mişel Eflak (1910-1989) hakkında bir değerlendirme yer alıyor (s. 94-100). Bu bölümde yer alan kaynaklar, alanla ilgili ayrıntılı bilgi edinmek ya da çalışma yapmak isteyenlere zengin bir literatür olma özelliğine sahip bulunuyor.

İsrail'in Kurulması ve Arap Milliyetçiliği başlıklı üçüncü bölümde Filistin İsyanı ve Arap İsrail Savaşları ve bunların Arap Milliyetçiliğinin gelişmesi üzerindeki etkileri ele alınıyor (107-115). Üç yıl süren Filistin İsyanında hem Araplar hem de Yahudiler önemli kayıplar verdiler. Hatta Britanya işgal kuvvetleri de 500'den fazla can kaybı verdi. Çevre ülkelerde de yankıları oldu. En fazla da Mısırlı siyasetçileri etkiledi ve 1952 darbesini tetiklediği bile düşünüldü. Mısır başta olmak üzere çevre Arap ülkelerinin endişesi, "ortaya çıkabilecek bir Yahudi devleti hem Arap dünyasının birbirine erişiminde bariyer olacak olması hem de yabancı güçlerin bölgeye müdahaleleri için zemin oluşturacak olmasıydı". Ama süreç durmadı. "İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler Almanya'sının 6 milyon Yahudi'yi yok etmesi savaş sırasında Batılılar tarafından çok önemsenmemiş olsa da savaş sonrası ortamda dünya kamuoyunda ciddi tepkiler doğmasına yol açtı. Bu dramatik soykırımı Filistin'de bir devlet için önemli bir meşruiyet kaynağı olarak gören Siyonist organizasyonlar netice itibarı ile savaşın galiplerini ikna ederek devlet kurulması konusunu Birleşmiş Milletlere taşıdılar. İsrail'in bağımsızlığının 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından tanınması Arap Milliyetçiliği tarihinde en keskin sürecin başlamasını tetikledi."

Arap Milliyetçiliği tartışılırken olmazsa olmaz konuların başında Filistin sorunu gelmektedir. Her aşaması farklı durumları ve dramaları barındıran ve günümüzde de süren Filistin sorununun önemli ismi Yaser Arafat ve kurucusu olduğu Filistin Kurtuluş Örgütü hakkındaki bilgi ve kaynakları, kitabın Filistin Kurtuluş Örgütü alt başlığını taşıyan bölümünde bulmak mümkündür (131-136). Yine günümüze uzayan etkileriyle, Suriye ve Irak'ta peş peşe ortaya çıkan siyasi yönetimlerin ideolojik çatısını oluşturan Ba's Partisi ile ilgili bilgilere de Ba's Partisi alt başlığı ile yer veriliyor (136-142).

Kitabın Üçüncü Bölümü Arap Baharı: Arap Milliyetçiliği Yeniden mi Doğuyor? Soru cümlesi şeklindeki alt başlıkla sona eriyor. Ocak 2011'de başlayan Arap baharı süreci günümüzde en şiddetli biçimde Suriye'de cereyan eden olaylarıyla bölgeyi dünyanın gündeminde tutmaya devam ediyor. Arap Baharı ifadesinin zihinlerde çağrıştırdığı değişim süreci devam ediyor. Başlangıcından Günümüze Arap Milliyetçiliği adlı çalışma şu cümlelerle sona eriyor: "birçok ülkede devlet aygıtının kurumsal ve finansal olarak hasar gördüğü Arap Baharı ülkeleri daha bir süre demokrasiye geçişin sancılarını yaşayacak gibi görünmektedirler. Tabii bu süreçler bölgede demokrasi istemeyen güçlerin müdahaleleri ve ajitasyonlarıyla hala tersine çevrilme riskleri de taşımaktadırlar. Dolayısıyla ortaya çıkan bu riskli ve değişken yeni siyasi haritada Arap Baharından bölgesel anlamda bir Arap Milliyetçiliği dalgası beklemek en azından kısa ve orta vadede çok anlamlı görülmemektedir." Çalışma Sonuç Bölümüyle sona ermektedir.

"KİTAP KURDU" öğrenciler araniyor

YAZMAYA HEVESİN VARSA
ARAMIZA KATIL

SEN, YAZ
BİZ, "ASBÜ KİTAP" DA
YAYINLAYALIM.

BELKİ DE YAZMAK,
ZOR DEĞİLDİR,
İSTERSEN Bİ DENE

İRTİBAT ADRESİ
ASBÜ KÜTÜPHANESİ
ASBÜ SÜMER BİNASI ZEMİN KAT
TEL: 03125964444/4601

ECONOMIC ANALYSIS: AN ISLAMIC PERSPECTIVE - I

MABİD ALİ AL-JARHİ

EKONOMİ İLE İLGİLENİYORSANIZ MUTLAKA OKUYUN

https://kutuphane.asbu.edu.tr/sites/idari_birimler/kddb.asbu.edu.tr/files/inline-files/EKONOMIK_ANALIZ_KITAP_V1_0.pdf
adresinden ücretsiz indirebilirsiniz

